

Türk Hukukunda Eğitim Hizmeti İlkelerinin Özel Okullar Bakımından Değerlendirilmesi^(*)

Dr. Öğr. Üyesi Ezgi PALAS DAĞLI^(**)

Öz

Eğitim hizmeti idari kamu hizmetleri arasında yer alır. Söz konusu hizmet, bizzat idare tarafından yürütülebileceği gibi devletin denetimi ve gözetimi altında özel okullar aracılığı ile de yürütülebilir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. maddesinde düzenlenen ve sosyal haklar arasında yer alan eğitim hakkının etkin kullanımının sağlanabilmesi için yürütülen hizmetin kamu hizmeti genel ilkeleri ve 1739 s. Millî Eğitim Temel Kanunu'ndaki temel ilkelere uygun olması gerekir. Özel okulların süreklilik, uyarlama ve eşitlik ilkelerine uygun faaliyet yürütme zorunluluğu, Millî Eğitim Bakanlığının denetim ve yaptırım uygulama yetkisi ile garanti altına alınmaktadır. Bu çalışmada öncelikle özel okulların yürüttükleri hizmetin niteliği incelenmiş ardından çalışmanın temel araştırma sorusunu oluşturan eğitim hizmeti ilkelerinin özel okullar açısından bir değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmada doküman analizi yöntemi içerisinde ele alınan literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Türk hukukundaki özel öğretim kurumları mevzuatı ile Millî Eğitim Bakanlığının denetim yetkisinin eğitim hizmeti ilkelerine uygunluk yönünden değerlendirildiği bu çalışmada tespit edilen eksiklikler örnek yargı kararları ile desteklenerek çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Eğitim Hizmeti, Eğitim Hizmetinin Özel Hukuk Kişileri Tarafından Yürütülmesi, Kamu Hizmeti İlkeleri, Millî Eğitim Temel İlkeleri, Eğitim Hizmeti İlkeleri.

^(*) Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 16.02.2025 - Kabul Edildiği Tarih: 10.04.2025.

Atıf Şekli: Ezgi Palas Dağlı, 'Türk Hukukunda Eğitim Hizmeti İlkelerinin Özel Okullar Bakımından Değerlendirilmesi' (2025) 15(1) Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 127, 170.

DOI: 10.52273/sduhfd..1640846.

^(**) Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye.

E-posta: ezgipalas@gmail.com.

Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-9437-9610>.

Evaluation of Education Service Principles in terms of Private Schools in Turkish Law

Abstract

Education service is classified among administrative public services. This service can be conducted directly by the administration or through private schools under the supervision and oversight of the state. To ensure effective utilization of the right to education, as guaranteed in Article 42 of the Constitution of the Republic of Turkey and recognized as a social right, it is essential that the service adheres to the general principles of public services and the fundamental principles outlined in the National Education Basic Law No. 1739. The obligation of private schools to operate in accordance with the principles of continuity, adaptability, and equity is guaranteed through the supervisory and enforcement authority Republic of Türkiye Ministry of National Education. This study initially examines the nature of services provided by private schools and it evaluates the educational service principles from the perspective of private schools, addressing the research question posed by the study. In this study, the literature review method included within the framework of document analysis was utilized. In this study, which evaluates the legislation on private education institutions in Turkish law and the supervision authority of the Republic of Türkiye Ministry of National Education in terms of compliance with the principles of educational service, the deficiencies identified are supported by sample ruling and solutions are proposed.

Keywords

Education Service, Execution of Education Service by Private Legal Entities, Principles of Public Service, National Education Fundamental Principles, Education Service Principles.

Extended Summary

Public activities directed towards the benefit of society are defined as public services. There are fundamental principles that must be applied in the provision of public services. These principles generally include continuity and regularity, equality, and adaptability. In some countries, these principles have developed constitutionally, legislatively in others, and through legal precedents in yet others.

The fundamental characteristics of the right to education are outlined in Article 13 of the International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights, under the categories of "availability, accessibility, acceptability, and adaptability." These characteristics form the foundation of educational service principles. Likewise, the Abidjan Principles establish the responsibility of states to define, enforce, and oversee the minimum standards that private educational institutions are required to meet.

The right to education is one of the fundamental human rights. It is the responsibility of the state to ensure the right to education. According to Article 13 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, states have obligations to respect, protect, and fulfill the requirements of the right to education. Even when private individuals are involved in providing educational services, states are still required to fulfill these obligations.

Article 42 of the Constitution of the Republic of Turkey guarantees that no individual shall be denied the right to education. It is the responsibility of the government to ensure that everyone has access to education. The right to education is fulfilled through the delivery of educational services, which are considered a form of administrative public service. These services can be provided either directly by the government or through private schools that are supervised and regulated by the state.

Educational services offered by private schools holding a license are regarded as having the characteristics of public services. This requires the administration to exercise various public powers such as supervision, unilateral modification, giving orders and instructions, regulatory authority, administrative sanctions and revocation authority. Thus, in the execution of this service, the administration retains the primary responsibility.

Ensuring the effective exercise of the right to education is possible through adherence to the general principles of public services and the principles outlined in the National Education Basic Law No. 1739. For private schools to operate their educational services effectively, they must adhere to these basic principles. In this study, the fundamental principles of educational services are classified as continuity, adaptation and equality.

The primary aim of this research is to examine the evaluation of the services provided by private schools from the perspective of educational service principles. Within this scope, the aim is to answer whether educational services provided by private legal entities meet these fundamental principles. The method followed in investigating the defined research question involved examining the legislation of private educational institutions and analyzing sample judgement related to these principles.

In establishing the conceptual and theoretical underpinnings of the study, national and international sources were reviewed. It was determined that these studies primarily focused on examining the legislation concerning private educational institutions, determining the nature of the services provided by schools and their legal relationship with the administration and comparing the effectiveness of the services provided by private schools with state schools. Additionally, many of the relevant studies examined higher education institutions rather than preschools, primary schools or secondary schools operated by legal entities.

This research adopts a qualitative approach, which seeks to portray subjects, objects, or events in a comprehensive manner by employing data collection methods such as observations, interviews, and document analysis. In this study, a literature review was carried out using the document analysis method.

The scope of the study is limited to private preschool, private middle school and private high schools.

Based on the findings of the study, it was concluded that the services provided by private schools in Turkish law maintain the nature of public services. Therefore, it is obligatory for these institutions to implement the fundamental principles of education services. Although these principles do not need to be explicitly regulated in the legislation of private schools, it is mandatory for them to contain provisions that comply with these principles. The Republic of Türkiye Ministry of National Education is responsible for monitoring whether the services provided by private schools comply with education service principles, both when obtaining permission to establish an institution and during the provision of education services. In cases where there is non-compliance with the basic principles, administrative sanctions specified in Law No. 5580 and relevant regulations should be applied. The exercise of the authority to apply sanctions, which is an extension of the administration's monitoring authority, is a prerequisite for the proper execution of education services in terms of compliance with education service principles. Otherwise, it is possible that damages arising from deficient education services may be attributed to ineffective exercise of monitoring and sanctioning authority.

This study examined the conformity of the legislation governing private schools in Turkish law with the principles of educational services and made recommendations regarding deficiencies or inconsistencies. Furthermore, it clarified the scope of education service principles for private schools by analyzing the boundaries of public authority related to monitoring and applying sanctions through legislation and court decisions.

Giriş

Toplumun genel yararına yönelen kamusal faaliyetler kamu hizmeti olarak tanımlanır. Kamu hizmetlerinin sunulmasında uygulanması gereken temel ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler, ülkelere göre çeşitli biçimlerde anayasal, yasal ya da içtihatlarla gelişim göstermiştir.

Eğitim hakkı temel insan hakları arasında yer alır. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 13. maddesi uyarınca, devletlerin eğitim hakkına ilişkin saygı duyma, koruma ve eğitim hizmeti gereklerini yerine getirme yükümlülükleri bulunmaktadır. Uluslararası insan hakları hukuku uyarınca eğitim hizmetinin yerine getirilmesinde birincil sorumluluk devlete aittir. Ancak söz konusu hizmetin devletin gözetimi ve denetimi altında özel hukuk kişileri tarafından yerine getirilmesi de mümkündür. Devletler, özel hukuk kişilerinin eğitim hizmetine dahil olduğu durumlarda da uluslararası insan hakları hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerini sürdürmek ve eğitim hizmeti ilkelerine uygun faaliyet yürütülüp yürütülmediğini denetlemekte yükümlüdür¹. Söz konusu yükümlülük, bir yandan eğitim hizmetinin gereği gibi yürütülmesini garanti ederken, diğer yandan özel hukuk kişilerinin şeffaf ve adil bir şekilde faaliyet göstermesini sağlamaktadır².

Eğitim hizmeti dünya genelinde bizzat devlet tarafından ya da devletin denetimi ve gözetiminde özel hukuk kişileri tarafından yerine getirilebilir. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin birçoğunda, zorunlu eğitim seviyesindeki okulların özel hukuk kişileri tarafından yürütülmesine izin verilmektedir³. Türk hukukunda da Anayasa'nın 42. maddesi gereğince, eğitim hizmeti bizzat idare tarafından resmî okullar aracılığı ile yürütülebileceği gibi devletin denetimi ve gözetimi altında özel öğretim kurumları aracılığı ile de yürütülebilir.

¹ United Nations, 'Right to education: the implementation of the right to education and Sustainable Development Goal 4 in the context of the growth of private actors in education' (2019) A/HRC/41/37 Report of the UN Special Rapporteur for the Right to Education <<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g19/104/10/pdf/g1910410.pdf>> Erişim Tarihi 20.6.2024, 16-17.

² Abidjan ilkeleri, 2019 yılında insan hakları uzmanları tarafından kaleme alınan, eğitim hakkı konusunda devletlerin uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerini açıklayan ve eğitimde devletin ve özel hukuk kişilerinin rolüne ilişkin ilkeleri ortaya koyan referans bir belgedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abidjan Principles, <<https://www.abidjanprinciples.org/en/background/overview>> Erişim Tarihi 04.04.2025.

³ Eurydice, 'National Education System' <<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems>> Erişim Tarihi 25.6.2024.

Resmî okul eğitimin bizzat devlet tarafından yürütüldüğü okulları ifade eder. Özel okul ise doğrudan veya dolaylı olarak kilise, sendika, dernek, şirket veya şahıs gibi devlet dışı bir aktör tarafından işletilen okul anlamına gelir⁴. Özel okul tanımı ile ilgili doktrinde bir görüş birliği bulunmamaktadır. Ancak mülkiyet, yönetim ve finansmanın özel hukuk kişisine ait olduğu durumlarda özel okul kriterlerinin sağlandığı kabul edilmektedir⁵. Doktrinde; kâr amacı güden veya hayır amaçlı, ücretli veya ücretsiz, şirketler, girişimciler, topluluklar ya da sivil toplum kuruluşları tarafından yönetilenler, resmî veya gayri resmi, devlet tarafından desteklenen veya tamamen bağımsız okullar şeklinde özel okul sınıflandırmaları mevcuttur⁶.

Türk hukukunda özel okullar ile ilgili temel düzenlemeler 5580 s. Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda⁷ (5580 s. Kanun) yer almaktadır. Söz konusu Kanun m. 2/b'de okullar, kurslar, eğitim merkezleri, rehabilitasyon merkezleri, sosyal etkinlik merkezleri ve benzeri kurumların özel öğretim kurumları kapsamında olduğu düzenlenmiştir. Hükmün c bendinde ise okul tanımı yapılmış ve kapsamına özel eğitim, okul öncesi, ortaokul, ortaöğretim ve Bakanlıkça dönüşüm programına alınan kurumlardan 2018-2019 eğitim-öğretim yılının sonuna kadar faaliyetleri devam eden ortaöğretim özel okulları dahil edilmiştir. Özel okul kapsamında nitelendirilen yabancı, azınlık ve özel eğitim okulları ise 5580

⁴ OECD, 'PISA 2018 Results (Volume V): Effective Policies, Successful School' (2020) <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/14bbef20-en.pdf?expires=1721040205&id=id&accname=guest&checksum=09FD72E0A2933B84619A22F2159A77A4>> Erişim Tarihi 25.6.2024 159.

⁵ Jacqueline Mowbray, 'Is There a Human Right to Public Education? An Analysis of States' Obligations in Light of the Increasing Involvement of Private Actors in Education' (2020) 33 Harvard Human Rights Journal 121, 130.

⁶ Report of the UN Special Rapporteur for the Right to Education, (n 1) 4. Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) devlete bağımlı özel öğretim kurumlarını, çekirdek finansmanın %50'sinden fazlasının devletten karşılandığı veya öğretim kadrosu maaşlarının devlet tarafından ödendiği kurumlar olarak nitelendirmiştir. İlgili kurumların finansman kapsamını sözleşmeler belirlemektedir. Bağımsız özel öğretim kurumları ise çekirdek finansmanının %50'sinden azını devlet kurumlarından alan ve öğretim kadrosunun bir devlet kurumu tarafından ödenmediği özel öğretim kurumları olarak tanımlanmıştır. OECD, 'How do public and private schools differ in OECD countries?' (2024) Education Indicators in Focus <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/90348307-en.pdf?expires=1719670165&id=id&accname=guest&checksum=434B05BB994B5886E2A1B8931647305B>> Erişim Tarihi 27.6.2024.

⁷ Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Kanun Numarası: 5580, Kabul Tarihi: 8.2.2007, RG 14.2.2007/26434.

s. Kanun'da ayrıca tanımlanmıştır⁸. Okul tanımında yer alan okul öncesi, ortaokul ve ortaöğretim okullarının, resmî okullardan farklı olarak, 5580 s. Kanun m. 3/1 uyarınca kurum açma izni alması zorunlu kılınmıştır⁹.

Çalışmanın kapsamı örgün eğitim kurumları arasında yer alan özel okul öncesi okul, özel ortaokul ve özel ortaöğretim okulları ile sınırlıdır¹⁰.

Eğitim hakkının kullanımının sağlanması, yürütülen hizmetin kamu hizmetinin genel ilkeleri ve 1739 s. Millî Eğitim Temel Kanunu'ndaki¹¹ (1739 s. Kanunu) ilkelere uygunluğu ile mümkün olur. Eğitim hizmeti ilkeleri olarak ifade edeceğimiz ilkeler özel okullar tarafından sunulan hizmetin gereği gibi yürütülebilmesinin ön koşulu olup, eğitim hakkının gerekleri olarak nitelendirilebilir.

Çalışmanın temel amacı özel okulların sunduğu hizmetin eğitim hizmeti ilkeleri yönünden değerlendirilmesidir. Bu kapsamda, öncelikle özel okulların sunduğu hizmetin niteliği incelenecek ve ardından eğitim hizmeti ilkelerinin hukuki çerçevesi çizilecektir. Çalışmanın son başlığında ise idarenin eğitim hizmeti ilkelerine uygunluk denetiminin kapsamı yargı kararları ile somutlaştırılarak belirlenecektir.

I. Özel Okulların Sunduğu Hizmetin Niteliği

İdarenin faaliyetleri arasında yer alan kamu hizmeti, en genel ifade ile devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından topluma yönelik yürütülen sürekli ve düzenli kamusal faaliyetlerdir¹². İdare hukukunun görev alanı belirlemede

⁸ 5580 s. Kanun m. 2: "d) *Yabancı okullar: Yabancılar tarafından açılmış özel okulları, e) Azınlık okulları: Rum, Ermeni ve Musevî azınlıklar tarafından kurulmuş, Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmış ve kendi azınlığına mensup Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrencilerin devam ettiği okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim özel okullarını, h) Özel eğitim okulu: Özel eğitim gerektiren bireylere hizmet veren, özel olarak yetiştirilmiş personelin bulunduğu, geliştirilmiş eğitim programlarının uygulandığı özel öğretim kurumunu*" ifade eder.

⁹ Kurum açma izni idarenin tek yanlı işlemi niteliğindedir. Bülent Algan ve Mualla Algan, 'Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü Bağlamında Eğitim Hizmetlerinin Ruhsat Usulü ile Özel Kişilere Gördürülmesi' (2013) XVII(3) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 147, 157.

¹⁰ Bu çalışmada, özel okullar arasında yer alan yabancı okul, azınlık okulu ve özel eğitim okullarına ilişkin incelemeler 5580 s. Kanun ile sınırlı tutulmuştur.

¹¹ Millî Eğitim Temel Kanunu, Kanun Numarası: 1739, Kabul Tarihi: 14.6.1973, RG 26.6.1973/14574.

¹² İdarenin faaliyetleri kolluk ve kamu hizmeti olmak üzere iki grupta toplanır. Kolluk faaliyetleri genel olarak birel ve düzenleyici işlemler ve eylemler aracılığı ile yerine getirilebilen ve kamu düzeninin tesis edilmesini amaçlayan faaliyetler olarak tanımlanır. Kamu hizmeti ise kamu

ilk kez Fransız Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından verilen Blanco kararında bir ölçüt olarak kabul edilen bu kavram, Jeze ve Duguit tarafından idare hukukunun temel görev alanı olarak kabul edilmiştir¹³. Türk hukukunda da Onar tarafından desteklenen bu görüş idare hukukunun temel görev alanını kamu hizmeti kavramı çerçevesinde tanımlamıştır¹⁴.

Kamu hizmeti kavramının tanımı konusunda doktrinde bir görüş birliği bulunmamaktadır. Söz konusu tanımlamalarda genellikle kamu hizmetinin unsurları çerçevesinde bir kapsam sunulmuştur¹⁵. Kamu hizmetinin unsurları arasında organik, maddi ve biçimsel unsur tanımlarının yer aldığı görülmektedir. Organik unsur, kamuya ait mal ve teçhizatla ve kamu personeli tarafından yerine getirilen faaliyetlerdir¹⁶. Maddi unsur, faaliyetin kamu yararı amacını gerçekleştirmeye yönelik olmasıdır¹⁷. Toplumsal gereksinimlerin karşılanmasına yönelik faaliyetler olarak da ifade edilen bu unsur toplumun ortak ve genel ihtiyaçlarına ilişkindir¹⁸. Doktrinde maddi unsurun yanında süreklilik ve düzenlilik unsurları çerçevesinde de kamu hizmeti tanımı yapıldığı görülmektedir¹⁹. Biçimsel unsur ise faaliyetin kamusal yönetim usullerine tabi olması anlamına gelir²⁰. Doktrinde kamu hizmeti unsurlarının tek başlarına kavramı açıklamada yetersiz ol-

yararını amaç edinen ve hizmetin sunulmasına yönelik faaliyetlerdir. İdarenin faaliyetlerinin yürütülme araçları ve yöneldiği amaçlar bakımından aynı kapsamda değerlendirildiği durumlar da söz konusu olabilir.

¹³ Süheyp Derbil, 'Kamu Hizmeti Nedir?' (1950) 7(3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 28, 32.

¹⁴ Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları* Cilt I (Hak 1966) 13.

¹⁵ Kamu hizmeti kavramını unsurlar çerçevesinde tanımlayan çalışmalar için bkz. İsmet Giritli, Pertev Bilgen ve Tayfun Akgüner, *İdare Hukuku II* (3. Baskı, Der 2008) 116; Kemal Gözler, *İdare Hukuku* Cilt II (3. Baskı, Ekin 2019) 255; Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdare Hukuku* Cilt I (14. Baskı, Turhan 2021) 561-566; Oğuz Sancakdar, Lale Burcu Önüt, Eser Us Doğan, Mine Kasapoğlu Turhan ve Serkan Seyhan, *İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı* (11. Baskı, Seçkin 2022) 561; Ender Ethem Atay, *İdare Hukuku* (3. Baskı, Seçkin 2022) 312; Halil Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri*, Cilt II (6. Baskı, Seçkin 2023) 305-307.

¹⁶ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku* (17. Baskı, Seçkin 2023) 587. Gözler, söz konusu unsuru kamu tüzel kişisi tarafından üstlenilen bir hizmetin bizzat onun tarafından ya da onun denetiminde özel hukuk kişisi tarafından yürütülmesi şeklinde tanımlamıştır. Gözler (n 15) 256-259.

¹⁷ Gözler (n 15) 259.

¹⁸ Gözübüyük ve Tan (n 15) 561-563.

¹⁹ Onar, (n 14) 13; İl Han Özay, *Günişğinde Yönetim* (Filiz 2004) 225.

²⁰ Lütfi Duran, *İdare Hukuku Ders Notları* (Fakülteler 1982) 307; Gözübüyük ve Tan (n 15) 563-564.

duğu yönünde görüşler bulunmaktadır. Organik unsurun yetersizliği, bizzat idare tarafından yürütülmeyen faaliyet alanlarının genişlediği gerekçesine dayanır²¹. Maddi unsur esas alınarak yapılan tanım ise kamu yararı kavramının muğlak niteliği göz önünde bulundurularak kamu hizmeti kavramını tam olarak açıklamadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir²². Faaliyetin hukuki rejimi olarak da nitelendirilen biçimsel unsur ise özel hukuk yönetim usullerinin uygulandığı kamusal faaliyetlerin de bulunabileceği²³ ve hukuki rejim ölçütünün tanımın bir unsuru değil, bir sonucu olduğu yönünde değerlendirilmiştir²⁴.

Anayasa Mahkemesi, kamu hizmeti kavramını değerlendirdiği bir kararında “*Bir hizmetin kamu hizmeti olup olmadığı saptanırken, niteliğine bakmak gerekir. Nitelik yönünden kamu hizmeti olan bir hizmetin özel kesimce yürütülmesi, onun niteliğine etkili görülemez*”²⁵.” şeklinde bir yaklaşımla kamu hizmeti tanımlamasında faaliyetin niteliği ölçütü geliştirmiştir²⁶. Niteliği gereği kamu hizmeti kavramı, yasama organına ya da yetkili idareye ait bir yetkinin yargı organı tarafından kullanıldığı gerekçesiyle eleştirilmiştir²⁷. Zira doktrinde ülke çapında uygulanan bir faaliyetin kamu hizmeti olup olmadığı konusunda belirleme yetkisinin asli olarak yasama organına ait olduğunu kabul eden bir görüş bulunmaktadır²⁸.

Bazı kamu hizmeti alanlarının devletin görev alanı çerçevesinde anayasada düzenlenmesi de mümkündür. Örneğin sağlık ve eğitim hizmetlerinin yerine getirilmesi Anayasa’da devlete ödev olarak yüklenmiştir. Bilgen’e göre Anaya-

²¹ Sancakdar, Önüt, Eser Us, Kasapoğlu Turhan ve Seyhan (n 15) 561; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya (n 16) 587. “*Ayrıca bir hizmetin kamu hizmeti sayılabilmesi için, onun tekel altında yürütülmesi de gerekmez.*” Danıştay 1 D, 1992/294, 24.09.1992.

²² Gözler (n 15) 261-265; Sancakdar, Önüt, Eser Us, Kasapoğlu Turhan ve Seyhan (n 15) 562; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya (n 16) 588.

²³ Sedat Çal, ‘Kamu Hizmeti Kavramı Üzerine Kimi Düşünceler’ iç Ömer Teoman (edr) *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan* (Vedat 2009) 1841; Sancakdar, Önüt, Eser Us, Kasapoğlu Turhan ve Seyhan (n 15) 562.

²⁴ Gözler (n 15) 255-256.

²⁵ Anayasa Mahkemesi, E 1994/70 K 1994/42-2, 09.12.1994.

²⁶ Danıştayın da “*Toplumsal yaşamın zorunlu gereksinimlerinden olan düzenlilik ve süreklilik isteyen eğitim hizmeti de niteliği gereği kamu hizmeti olarak değerlendirilmektedir.*” yönünde verdiği kararları bulunmaktadır. Danıştay 2 D, 2008/3392, 30.11.2011; Danıştay 8 D, 2008/8234, 29.04.2011.

²⁷ Gözler (n 15) 265-270.

²⁸ Gözübüyük ve Tan (n 15) 567.

sa'da sosyal hak ve ödevler başlığı altında düzenlenmiş hakların yerine getirilmesinde yasa koyucunun kamu hizmeti kurma ve işletme yükümlülüğü söz konusudur²⁹. İlgili faaliyet alanlarının idare tarafından kurulup işletilmesinde anayasal hükümler çerçevesinde bir belirleme yapıldığından yasama organının ya da yetkili idarenin ilgili faaliyet alanlarına ilişkin kamu hizmeti nitelendirilmesi yapıp yapmamasının bir önemi bulunmamaktadır³⁰. Söz konusu hizmetler bakımından bir anayasa değişikliği yapılmaksızın kamu hizmeti niteliğinin değiştirilmesi durumunda anayasaya aykırılık söz konusu olur³¹. Anayasa m. 42/4'te ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olacağı düzenlenmiş ve eğitim hizmetinin kamu hizmeti niteliği vurgulanmıştır.³² Anayasa Mahkemesinin de "*Anayasa, milletimizi çağdaş uygarlık düzeyine eriştirecek teknik, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişme alanlarında iyi eleman yetiştirilmesini devletin görevleri arasında saymış, milli eğitim hizmetlerine "anayasal kamu hizmeti" seviyesinde özel bir önem atfetmiş bulunmaktadır. Buna göre, eğitim ve öğretim hizmetlerine, devletçe, öteki kamu hizmetlerine göre daha bir ağırlık verilmesi zorunluluğu vardır*"³³ yönünde verdiği bir karşı oyunda, eğitim hizmeti anayasal kamu hizmeti olarak nitelendirilmiştir.

Anayasal kamu hizmeti niteliğindeki hizmetlerin özel hukuk kişileri tarafından yürütülmesine bir engel bulunmamaktadır³⁴. Özel okullar tarafından sunulan hizmetinin niteliği konusunda Anayasa'da ve özel öğretim kurumları ile ilgili mevzuatta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde özel okullar tarafından sunulan hizmetin virtüel kamu hizmeti niteliğinde olduğu yönünde bir

²⁹ Pertev Bilgen, 'Sosyal Haklar, Sosyal Kamu Hizmetleri, Özelleştirme' (1995) 3(5) AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Dergisi 12, 14-15; Esin Örucü, 'Sosyal Kamu Hizmeti' (1970) 36(1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 212, 226.

³⁰ Pertev Bilgen, 'Kamu Hizmeti Hakkında' (1980) 1(1) İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi 113; Fransız Anayasa Konseyi verdiği bir kararında anayasal düzenlemelerden kaynaklanan kamu hizmetlerini anayasal kamu hizmeti olarak nitelendirmiş ve yasama organı ve diğer yetkili makamlar tarafından oluşturulan kamu hizmetlerinden ayrı değerlendirmiştir. Aktaran Gözübüyük ve Tan (n 15) 566.

³¹ Ali Ulusoy, *Kamu Hizmeti İncelemeleri* (Ülke 2004) 23.

³² Algan ve Algan (n 9) 171. Eğitim hizmeti, idarenin geçmişten bugüne uyguladığı idari kamu hizmetleri arasında yer alır. Duran (n 20) 317; Eğitim hizmetinin sosyal kamu hizmetleri arasında değerlendirildiği çalışma için bkz. Örucü (n 29) 231.

³³ Anayasa Mahkemesi, E 2014/88 K 2015/68, 13.07.2015.

³⁴ Anayasal kamu hizmeti nitelendirmesi özel hukuk kişileri tarafından yürütülen bazı faaliyetlerin kamu hizmeti niteliğinin belirlenmesi bakımından işlev yürütür. Onur Karahanoğulları, *Kamu Hizmeti* (3. Baskı, Turhan 2015) 269

görüş bulunmaktadır³⁵. Virtüel kamu hizmeti, kolektif ihtiyaçları karşılamak üzere yürütülen kimi hizmetlerin, organik unsur yönünden kamu hizmeti olmamakla birlikte, kamu hizmeti olma niteliğini bünyesinde taşımaları sebebiyle fonksiyonel kamu hizmeti olarak nitelendirilmesidir³⁶. Bu hizmetlerin ruhsat usulü ile gördürüldüğü ve idarenin söz konusu hizmetler üzerinde kolluk denetimini aşan bir denetim yetkisine sahip olduğu kabul edilmektedir³⁷. Söz konusu yaklaşım, özel hukuk kişileri tarafından ve toplumun ortak gereksinimlerini karşılayan pek çok faaliyetin virtüel kamu hizmeti olarak nitelendirileceği ve liberal devlet anlayışına zıt bir şekilde idarenin denetimi altına gireceği gerekçesiyle eleştirilmiştir. Zira ilgili faaliyetlerin, ancak kamu hizmetlerinin kurulmasına ilişkin usul ve esaslar çerçevesinde kurulabileceği ve idarenin takdir yetkisi çerçevesinde söz konusu hizmetlere kamu hizmeti niteliği kazandırılmayacağı belirtilmiştir³⁸. Ayrıca, idarenin denetim yetkisinin sınırları üzerinden yapılan bu tanımlama, idarenin özel hukuk kişileri tarafından yerine getirilen tüm faaliyetleri kamu düzeni unsurları yönünden denetleme yükümlülüğü altına sokacağından isabetli değerlendirilmemiştir³⁹. Doktrinde yer alan görüşler doğrultusunda özel okullar tarafından yürütülen faaliyet kanaatimizce virtüel kamu hizmeti niteliğinde değerlendirilmemektedir.

Özel okulların yürüttüğü hizmetin niteliği konusunda Anayasa Mahkemesi, *“kamu hizmetleri ne suretle yürütülürse yürütülsün kamu kurum ve kuruluşlarının gözetim ve denetimleriyle hizmeti yönlendirme yetkileri var olduğu sürece, hizmet kamusal niteliğini korumuş olur”*⁴⁰.” yönünde bir karar vererek özel hu-

³⁵ Özay, *Günüşiğinde* (n 19) 226.

³⁶ Aydın Gülan, ‘Kamu Hizmeti Kavramı’ (1988) (1-3) *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi* (Prof. Dr. Lütfi Duran’a Armağan) 156; Özay, *Günüşiğinde* (n 19) 226. Kalabalık (n 15) 319-320; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya (n 16) 607.

³⁷ Ali Ülkü Azrak, *İdare Hukuku Ders Notları* (Teksir 1972) 18.

³⁸ Gülan, ‘Kamu Hizmeti’ (n 36) 147, 157; Nuri Yaşar, ‘Kamu Hizmeti, Virtüel Kamu Hizmeti ve 1999 Anayasa Değişikliği’ (2000) 14(1) *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi* 442, 448. Çal, özel hukuk kişileri tarafından yürütülecek hizmetler bakımından kamusal örgüt kurulmasının zorunlu olmadığını ileri sürerek söz konusu görüşü eleştirmiştir. Çal, ‘Kamu Hizmeti’ (n 23) 185.

³⁹ Gülan, ‘Kamu Hizmeti’ (n 36) 157; Çal, ‘Kamu Hizmeti’ (n 23) 1853. İdareye tanınan yetkilerin kapsamı üzerinden yapılan nitelendirmenin, faaliyetin niteliğinin belirsiz olduğu durumlarda işlev yürütebileceği de ileri sürülmüştür. Burak Öztürk, ‘Elektronik Haberleşme Hizmetlerinde Yetkilendirmenin Hukuki Niteliği’ (2009) (1) *Ankara Barosu Dergisi* 26, 40.

⁴⁰ *“Özel öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı’nın gözetim ve denetimi altında faaliyette bulunmaktadır. Bu kurumların Devletin temel görevlen arasında yer alan, vatandaşa eğitim-öğretim verme konusundaki işlevi; ticari yanma karşın, bir kamu hizmeti sayılmaktadır... Ka-*

kuk kişilerinin yürüttüğü faaliyeti kamu hizmeti olarak nitelendirmiştir⁴¹. Danıştay da benzer yönde verdiği bir kararında “*bu kurumlarda verilen ve bir kamu hizmeti olan eğitim ve öğretim hizmetlerini gören öğretmenlerin, yukarıda da belirtildiği üzere kamu hizmeti görevlisi olduğu yönündeki olguyu değiştirmemektedir*”⁴². şeklinde hüküm kurarak kamu hizmeti özellikleri taşıyan bir hizmetin özel hukuk kişisi tarafından yerine getirilmesinde hizmetin niteliği ve personel statüsünde bir değişiklik olmayacağını belirtmiştir⁴³.

Yargı kararları ve doktrindeki görüşler birlikte değerlendirildiğinde, özel okulların yürüttüğü hizmetin hukuki niteliğinin tespitinde, eğitim hakkına ilişkin Anayasal hüküm esas alınmalıdır⁴⁴. Anayasa m. 42/6’da özel okulların uygulamak zorunda olduğu esasların, resmî okullar ile erişilmek istenen düzeye uygun düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu hüküm, özel okulların yürüttüğü eğitim hizmetinin amacı ve özelliği dikkate alınmak suretiyle kamu hizmeti olarak değerlendirilmesinde dayanak kabul edilmiştir⁴⁵. Ayrıca bizim de destek-

mu hizmetleri, aslında bir bütündür. Bunun yerine getirilmesi de ilke olarak Devlete aittir. Ancak toplum hayatının gittikçe genişlemesiyle çoğalan kamu hizmetlerinin mutlaka klasik idare kuruluşları tarafından görülmesi koşulu artık aranmakta, bunların dışında özel kişilerce de gerçekleştirilebileceği kabul edilmektedir. Başka bir deyişle, kamusal hizmet ünitelerinin nitelik ve özellikleriyle uyusabildiği ölçüde, kamu ve özel hukuk kurallarından oluşan karma nitelikte yapılandırılmaları mümkündür.” Anayasa Mahkemesi, E 1990/4 K 1990/6, 17.06.1990.

⁴¹ Söz konusu karar, özel girişim faaliyetleri üzerinde de aynı tür zorunlulukların getirilebileceği görüşünden hareketle eleştirilmiştir. Çal, ‘Kamu Hizmeti’ (n 23) 186-187.

⁴² Danıştay 10 D, 2009/8021, 15.09.2009; Danıştay 10 D, 2009/11303, 15.09.2009; Benzer yönde karar için bkz. “5580 sayılı Yasada yer alan hükümlerin, özel öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin, bu Yasaya göre kurumları ile olan İş ilişkilerinden kaynaklanan uyumsuzlukların özel hukuk hükümlerine tabi olması, bu kişilerin kamu idaresi ile olan ilişkilerine, Yasada öngörülen idare hukuku kurallarının uygulanmasına engel oluşturmayacağı gibi, bu kurumlarda verilen ve bir kamu hizmeti olan eğitim ve öğretim hizmetlerini gören öğretmenlerin, yukarıda da belirtildiği üzere kamu hizmeti görevlisi olduğu yönündeki olguyu değiştirmemektedir.” Danıştay 10 D, 2009/8021, 15.09.2009.

⁴³ Özel öğretim kurumlarında eğitim hizmetinin yürütülmesi için tesis edilen işlemler idari işlem niteliğindedir. Ayrıntılı değerlendirme için bkz. Mehmet İnanç, *Özel Hukuk Tüzelkişilerinin İdari İşlemleri* (On İki Levha 2018); Meral Yıldırım, *İdari Faaliyetlerin Görülüşüne Katılan Özel Hukuk Kişilerinin İdari İşlem Yapabilirliği Sorunu* (On İki Levha 2019).

⁴⁴ Eğitim hizmetinin niteliğinin belirlenmesinde odak noktası eğitim hakkının sağlanması olmalıdır. Right to Education Project, ‘Privatisation of Education: Global Trends of Human Rights Impacts’ (2014) <https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/RTE_Privatisation%20of%20Education_Global%20Trends%20of%20Human%20Rights%20Impacts_2014.pdf> Erişim Tarihi 28.6.2024 40.

⁴⁵ Ali Ülkü Azrak, ‘Millileştirme ve Kamu Hizmeti’ (1971) 34(1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 44, 60.

lediğimiz görüş uyarınca, söz konusu hizmetin özel hukuk kişileri tarafından sunulsa dahi devletin görevleri arasında sayılması sebebiyle kamu hizmeti niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir⁴⁶. Kanaatimizce, özel okullar tarafından yürütülen faaliyet anayasa gereğince kamu hizmeti niteliğindedir⁴⁷.

II. Özel Okullarda Eğitim Hizmeti İlkelerinin Gereklere

Kamu hizmeti ilkeleri ya da kamu hizmetine hâkim ilkeler, ilk kez 1926 tarihinde Rolland tarafından ortaya atılan kamu hizmeti kanunları olarak da adlandırılan ilkeleri ifade eder⁴⁸. Kamu hizmeti karakterleri olarak da ifade edilen bu ilkeler kamu hizmetlerinin tümünde uygulama alanı bulur⁴⁹. Kamu hizmetlerinin doğasında olduğu varsayılan söz konusu ilkeler kamu hizmetlerinin işleyiş normları olarak ifade edilir⁵⁰. Kamu hizmetlerinin sunulmasında uygulanmak zorunda olan kamu hizmeti ilkeleri genel olarak süreklilik, uyarılma, eşitlik ve bedelsizlik (meccanlık)⁵¹ ilkelerinden oluşmaktadır⁵².

Eğitim hizmeti ilkelerinin kapsamını ise eğitim hakkının gereklere oluşturmaktadır. Eğitim hakkının temel hükümleri pek çok uluslararası sözleşmede düzenlenmiştir⁵³. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme'nin⁵⁴ 13.

⁴⁶ Karahanoğulları (n 34) 239.

⁴⁷ Hüseyin Melih Çakır, *Sağlık Hizmetlerinin Özel Hukuk Kişilerince Yürütülmesi Yöntemleri* (On İki Levha 2015) 93

⁴⁸ Gözler (n 15) 300.

⁴⁹ Duran (n 20) 309.

⁵⁰ Karahanoğulları (n 34) 189.

⁵¹ Günday, bedelsizlik ilkesini kamu hizmetinin genel ilkeleri arasında değerlendirmektedir. Metin Günday, *İdare Hukuku* (10. Baskı, İmaj 2011) 336. Aksi yöndeki görüş ise iktisadi kamu hizmetlerinin karşılığında bir bedel alındığı gerekçesi ile söz konusu ilkeyi genel ilkeler arasında değerlendirmemektedir. Gözübüyük ve Tan (n 15) 575; Gözler (n 15) 345.

⁵² Kamu hizmeti ilkeleri ile ilgili çalışmalar için bkz. Begüm İşbir, 'Kamu Hizmeti İlkeleri Işığında Özel Radyo-Televizyon Yayıncılığının Değerlendirilmesi' (2007) 11(1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi; Ilgın Özkaya Özlüer 'Kamu Hizmetinin Temel İlkeleri Bağlamında Elektrik Hizmeti' (2022) 80(2) Ankara Barosu Dergisi; M. Gözde Atasayan, *Kamu Hizmetlerinin Süreklilik ve Düzenlilik İlkesi* (On İki Levha 2012) 57; Ahmet Bağrıaçık, 'Kamu Hizmetinin Uyarılma İlkesi Üzerine Bir Değerlendirme' (2018) 26(3) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 155; Sezin Öztoprak, 'Covid-19 Pandemisinde Uzaktan Eğitim: Kamu Hizmeti İlkeleri Çerçevesinde Bazı Değerlendirmeler' (2022) 80(2), Ankara Barosu Dergisi. Kamu hizmeti ilkelerindeki çeşitlenme konusunda ayrıntılı çalışma için bkz. Karahanoğulları, (n 34) 248-257.

⁵³ Örneğin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesi, Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin 10. maddesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. maddesi, Engelli Bireylerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin 24. maddesi,

maddesinde “*mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve uyarlanabilirlik*” başlıklarında eğitim hakkının temel özellikleri belirlenmiştir⁵⁵. Bu özellikler eğitim hizmeti ilkelerinin kapsamını oluşturur⁵⁶.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, geleneksel olarak devlet tarafından yürütülen eğitim hizmetinin özel okullar aracılığı ile yerine getirilmesinde kamu hizmeti yükümlülüklerinin yürütülmesi zorunluluğuna dikkat çekmiştir⁵⁷. Abidjan İlkeleri, özel okulların kamu hizmeti yükümlülüklerini kurumsal ve sistematik olarak iki başlıkta sınıflandırmıştır. Kurumsal yükümlülük, sunulan eğitim hizmetinin uluslararası insan hakları hukuku ile uyumlu faaliyet yürütülmesini, sistematik yükümlülük ise eğitim hakkının gereklerinin yerine getirilmesine engel teşkil edecek özel okul faaliyetlerinin engellenmesine yöneliktir⁵⁸. Söz konusu belgede, eğitim hakkının özel okullar aracılığı ile yerine getirilmesinde devletlerin asgari standartlar belirleme yükümlülüğüne işaret edilmiş ve eğitim hakkına saygı gösterme, koruma ve gerçekleştirme yükümlülüğüne aykırı herhangi bir amaç için kullanılmaması gerektiği belirtilmiştir⁵⁹.

Türk hukukunda 1739 s. Kanun’un 4. maddesi ile 18. maddesi arasında millî eğitimin temel ilkeleri; genellik, eşitlik, ferdin ve toplumun ihtiyaçları, yönelme, eğitim hakkı, fırsat ve imkân eşitliği, süreklilik, Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği, demokrasi eğitimi, laiklik, bilimsellik, planlılık, karma

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nin 13. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ek 1 nolu Protokol’ün 2. maddesinde eğitim hakkı düzenlenmiştir.

⁵⁴ Sözleşme, 4 Haziran 2003 tarihli ve 4867 sayılı Kanunla uygun bulunmuştur. 11 Ağustos 2003 tarih ve 25196 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmıştır.

⁵⁵ Mevcudiyet, eğitim kurumları yeterli sayıda ve mevcut olmasını; erişilebilirlik eğitim kurumlarının herkes için ayırım gözetmeksizin erişilebilir olmasını; kabul edilebilirlik eğitim yöntemi ve içeriğinin, kabul edilebilir olmasını; uyarlanabilirlik ise eğitimin, değişen koşullara ve öğrencilerin gerekliliklerine cevap vermesini ifade eder. Ayrıntılı bilgi için bkz. Katarina Tomaševski, ‘Human rights obligations: making education available, accessible, acceptable and adaptable’ (2001) Right to Education Primers <<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/84/ekutuphane4.1.3.2.pdf?sequence=1>> Erişim Tarihi 29.6.2024.

⁵⁶ Abidjan İlkelerinde, insan onuru, katılım, eşitlik, ayrımcılık yapmama, kapsayıcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi ilkeler de belirtilmiştir. Abidjan Principles (n 2) 12.

⁵⁷ United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights, “General Comment No. 24 on State obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in the context of business activities”, (2017) <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fGC%2f24&Lang=en> Erişim Tarihi 04.04.2025.

⁵⁸ Abidjan Principles (n 2) 19.

⁵⁹ Asgari standartlar için bkz. Abidjan Principles (n 2) 20-21.

eğitim, eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin iş birliği ve her yerde eğitim ilkesi olarak düzenlenmiştir. Söz konusu ilkeler, kamu hizmeti ilkeleri kapsamında değerlendirilecektir.

Eğitim hizmeti ilkeleri hem resmî okullar hem de özel okullar bakımından uygulanmak zorundadır. Nitekim, 5580 s. Kanun m. 6/1'de, özel okulların 1739 s. Kanun'da belirlenen temel ilkelere uygun olarak eğitim hizmeti yürütmek zorunda olduğu düzenlenmiştir. Bu çalışmada, özel okullardaki eğitim hizmeti gerekleri; sürekli eğitim hizmeti sunma, uyarılma ilkesine katlanma ve eşitlik ilkesine uygun faaliyet yürütme başlıklarında incelenecektir⁶⁰.

A. Sürekli Eğitim Hizmeti Sunma Yükümlülüğü

Kamu hizmeti genel ilkelerinden ilki, kamu hizmetlerinin kesintisiz olarak yürütülmesi anlamına gelen süreklilik (devamlılık) ilkesidir. Süreklilik ve düzenlilik ilkesi olarak da ele alınan bu ilke⁶¹, hizmetin yalnızca kesintisiz olmasını değil aynı zamanda belli bir plan ve program çerçevesinde düzenli olarak sunulmasını ifade eder⁶². Hizmetin hem süre olarak kesintiye uğramaması hem de hizmet için belirlenmiş koşullara uygun olarak sunulması gerekliliğini işaret eden bu ilke ile hizmetin etkin ve verimli sunulması amaçlanır. Söz konusu ilkenin kamu hizmetlerinin yürütülmesinde esas unsur olduğu kabul edilmektedir⁶³.

Anayasa'nın 42. maddesi uyarınca eğitim hizmeti sürekli yürütülmek zorundadır. 1739 s. Kanun'un 9. maddesinde⁶⁴ de millî eğitimin temel nitelikleri arasında süreklilik ilkesi düzenlenmiş ve Kanun'un 17. maddesinde ise her yerde eğitim ilkesi ile de eğitim hizmetinin sürekliliği resmî ve özel öğretim kurumları dışında da kabul edilmiştir⁶⁵.

⁶⁰ Bedelsizlik ilkesi eşitlik ilkesi başlığında incelenecektir.

⁶¹ Onar (n 14) 21; Duran (n 20) 309.

⁶² Atasayan (n 52) 57.

⁶³ "Kamu hizmetlerinin yürütülmesindeki esas unsur hizmetin düzenli ve sürekli olarak sunulması olup..." Anayasa Mahkemesi, K 2018/14878, 26.05.2022.

⁶⁴ 1739 s. Kanun m. 9: "Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır. Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir."

⁶⁵ 1739 s. Kanun m. 17: "Millî eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır."

Süreklilik ilkesi, eğitim hizmeti bakımından kesintisiz ve gereği gibi sunulma zorunluluğunu ifade eder⁶⁶. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme m. 13'te yer alan kabul edilebilirlik ilkesi, okullar tarafından sunulan eğitim içeriğinin ve öğretim yöntemlerinin öğrenciler için uygun ve etkin bir kapsama sahip olması gerektiğini işaret eder.

Anayasa Mahkemesi eğitim hizmetinin sürekliliği ilkesini “...belli bir düzenlilik içinde sunulması gereken, kişilerin ve toplumun varlığı ve huzuru yönünden vazgeçilemez, ertelenemez ve ikame edilemez hizmetlerdendir⁶⁷.” şeklinde ifade etmiştir. Danıştay da süreklilik ilkesini “...gerek olağan dönemde gerekse salgın hastalık, tabii afet, doğa olayları vb. olağanüstü dönemlerde de devam ettiği⁶⁸.” yönünde hüküm kurarak kesintisizlik unsuruna vurgu yapmıştır.

Özel okullar, 5580 s. Kanun m. 7 uyarınca kurum açma iznini aldıkları tarihten itibaren en fazla iki yıl içinde eğitim hizmetine başlamak ve eğitim hizmetini ders saatleri içinde kesintisiz sürdürmekle yükümlüdür. Ders saatlerinin kesintisiz yürütülme yükümlülüğü ilk olarak grev hakkı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Sendikal haklar arasında kabul edilen grev hakkı uluslararası insan hakları belgelerinde düzenlenmiştir⁶⁹. Uluslararası Çalışma Örgütü denetim organları, 98 sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi⁷⁰, 87 sayılı Sendika Özgürlüğü ve Sendika Hakkının Korunmasına İlişkin Sözleşme⁷¹ ve 151 sayılı Kamu Hizmetlerinde Örgütlenme Hakkının Korunması ve İstihdam Koşullarının Belirlenmesi Yöntemlerine İlişkin Sözleşme⁷² hükümleri çerçevesinde bazı hiz-

⁶⁶ Eğitim hizmetinin gereği gibi yürütülmesi; okul ortamı, eğitim içeriği, eğitim yöntemleri, finansman, olağanüstü durumlarda kriz yönetimine ilişkin planlama ve öğretmenlerin statüsü gibi kriterler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Maria Ron Balsera, ‘Private actors and the right to education’ (2016) 46(6) Compare 976, 979.

⁶⁷ Anayasa Mahkemesi, E 2008/54 K 2011/45, 10.03.2011.

⁶⁸ Danıştay 8 D, 2022/6747, 22.11.2022.

⁶⁹ Grev hakkı, Anayasa'nın 54. maddesinde düzenlenen bir temel haktır. 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 58. maddesinde “İşçilerin, topluca çalışmamak suretiyle işyerinde faaliyeti durdurmak veya işin niteliğine göre önemli ölçüde aksatmak amacıyla, aralarında anlaşarak veya bir kuruluşun aynı amaçla topluca çalışmamaları için verdiği karar uyarak işi bırakmaları” şeklinde tanımlanmıştır.

⁷⁰ 98 sayılı Sözleşme 8 Ağustos 1951 tarih 5834 sayılı kanun ile uygun bulunmuştur. 14 Ağustos 1951 tarih ve 7884 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁷¹ 87 sayılı Sözleşme 25 Kasım 1992 tarih 3847 sayılı kanun ile uygun bulunmuştur. 25 Şubat 1993 tarih ve 21507 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁷² 151 sayılı Sözleşme 25 Kasım 1992 tarihi ve 3848 sayılı kanun ile uygun bulunmuştur. 25 Şubat 1993 tarih ve 21507 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

met alanlarında grev hakkının ancak asgari hizmetin yürütülmesi koşuluyla sağlanabileceği görüşündedir. Asgari hizmet kapsamı ülkeden ülkeye farklılık gösterir⁷³. Doktrinde, eğitim hizmetinin asgari hizmet niteliğinde değerlendirilmemesi gerektiği kabul edilmektedir⁷⁴. Türk hukukunda, özel okullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin grev haklarına ilişkin 5580 s. Kanun'da bir düzenleme bulunmamaktadır⁷⁵. 6356 s. Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun⁷⁶ 63. maddesinde grev yasakları arasında eğitim kurumları sayılmıştır. Ancak 5580 s. Kanun m. 10'da özel okullarda görev yapan personelin sorumluluk ve ceza açısından 657 s. Devlet Memurları Kanunu'na⁷⁷ tabi olduğu düzenlenmiştir. 657 s. Kanun m. 11'de memurların mevzuatta belirtilen esaslara uygun davranma ve amirler tarafından verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü oldukları ve görevlerinin iyi ve doğru yürütülmesinden sorumlu oldukları düzenlenmiştir. Söz konusu Kanun'un 27. maddesinde ise grev yasağı düzenlenmiş ve 125. maddenin E fıkrası uyarınca grev gibi faaliyetlere katılma fiilinin cezası devlet memurluğundan çıkarma olarak belirtilmiştir. 5580 s. Kanun m. 9/6'da memuriyetten çıkarma cezasını gerektiren bir fiilin işlenmesi halinde, çalışma iznini veren makam tarafından Millî Eğitim Bakanlığının görüşü alınarak personelin görevine son verileceği düzenlenmiştir⁷⁸. Söz konusu hukuki düzenlemeler uyarınca, Türk hukuku bakımından özel okullardaki öğretmen ve yöneticiler ile memur statüsündeki öğretmen ve yöneticiler bakımından grev

⁷³ Örneğin Fransa, Macaristan, İtalya ve İspanya'da eğitim hizmetleri için asgari hizmet düzeyleri belirlenmişken, Avusturya'da asgari hizmet düzeyine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Kimi ülkelerde, kamu otoritelerinin asgari hizmet düzeyine ilişkin belirleme yapma ve talimat verme yetkisi mevcuttur. Patrick Briône ve Khadijah Zaidi, 'Strikes and minimum service laws in Europe' (2023) House of Commons Library <<https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9751/CBP-9751.pdf>> Erişim Tarihi 20.06.2024.

⁷⁴ Tomaševski (n 55) 24.

⁷⁵ Mülga 625 s. Özel Eğitim Kurumları Kanunu'nun (Mülga 625 s. Kanun) 32. maddesinde, "*Özel öğretim kurumlarında grev yapılamaz, bu kurumlarda çalışan öğretmenler, sendika kuramazlar ve sendikalara üye olamazlar.*" hükmü yer almaktaydı.

⁷⁶ 6356 s. Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Kanun Numarası: 6356, Kabul Tarihi: 18.10.2012, RG 7.11.2012/28460.

⁷⁷ 657 s. Devlet Memurları Kanunu Kanun Numarası: 657, Kabul Tarihi: 14.7.1965, RG 23.7.1965/12056 (657 s. Kanun).

⁷⁸ Bununla birlikte Mülga 625 s. Kanun'da açıkça düzenlenen grev yasağının, 5580 s. Kanun'da kaldırılması hususunu, söz konusu yasağın ilgili personel bakımından uygulanmayacağı şeklinde değerlendiren görüş de bulunmaktadır. Ayrıca Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, Kanun Numarası: 6356, Kabul Tarihi: 18.10.2012, RG 7.10.2012/28460 eğitim-öğretim kurumlarına ilişkin grev yasağı hükmünü kaldırmıştır. Pelin Taşkın, '5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve Getirdiği Yenilikler' (2010/4) Ankara Barosu Dergisi 159, 169.

yasağı ile ilgili bir fark bulunmadığı kanaatine varılmıştır⁷⁹. Bununla birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), kamu görevlilerinin grev hakkını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki (AİHS) sendikal haklar çerçevesinde değerlendirmekte ve müdahalenin ölçülü olması, demokratik bir toplumda gerekli olması, zorlayıcı bir sosyal gereksinimi karşılaması ve meşru bir amaca dayanması kriterleri çerçevesinde incelemektedir⁸⁰. Anayasa Mahkemesinin de kamu görevlilerinin sendikal haklarının bütünüyle değil; ancak demokratik toplumda zorunlu olan durumlarda güvenlik hizmetini yürüten ordu, emniyet veya başka bazı sektörlerdeki sendikal faaliyetlere sınırlamalar getirilmesinin mümkün olabileceğine hükmettiği kararları bulunmaktadır⁸¹. Benzer yöndeki Danıştay yaklaşımında da devlet memuru statüsündeki öğretmenlerin sendikal faaliyet kapsamında nitelendirilen iş bırakma eylemleri disiplin suçu olarak nitelendirilmemiştir⁸². Doktrinde, öğretmen ve yöneticilere ilişkin grev yasağının, eğitim hizmetinin ne ölçüde aksamasına neden olacağı konusundaki değerlendirmeler ışığında yapılması önerilmektedir⁸³. Zira grev hakkının, eğitim personelinin ça-

⁷⁹ Fransa'da ise hem devlet hem de özel okullarda görev yapan eğitim personeline grev hakkı tanınmıştır. Ancak özel hukuk kişisi tarafından işletilen okul öncesi ve ilkökul öğretmenlerinin grev yapması durumunda, ilgili öğrencilerin karşılama (resepsiyon) hizmeti (d'un service d'accueil) çerçevesinde okulda bulunmalarına ve eğitim ile ilgili bazı hizmetleri almalarına imkân tanınmıştır. Service-public.fr, <<https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F19364?lang=en>> Erişim Tarihi 20.10.2024.

⁸⁰ "...Eğitim-Sen sendikasının çalışma koşullarının iyileştirilmesine dikkat çekmek amacıyla düzenlediği bir günlük greve katıldıkları için sonradan para cezasına çevrilen mahkûmiyet cezasına çarptırıldıklarını ve geçici olarak kamu hizmetinden uzaklaştırıldıkları...bu tür bir greve katılmak isteyen sendika üyelerini ve diğer kişileri caydırmak amacı...yaptırımların «demokratik bir toplum için gerekli» olmadığı sonucuna varmaktadır." *Urcan and Others v Turkey*, App no 23018/04 (ECHR 17 June 2008). Benzer yönde kararlar için bkz. *Karacay v. Turkey*, App no 6615/03 (ECHR 27 March 2007); *Kaya ve Seyhan v. Turkey*, App no 30946/04 (ECHR 15 September 2009).

⁸¹ Anayasa Mahkemesi, 2013/8463, 18.09.2014; Anayasa Mahkemesi, 2014/7668, 10.06.2015.

⁸² "...sendikal faaliyet kapsamında bir gün göreve gelmemek fiilinin mazeret olarak kabulü gerektiğinden, disiplin supu teşkil etmeyen eylem nedeniyle davacıya 657 sayılı Kanununun 125/C-b maddesi uyarınca aylıktan kesme cezası verilmesine ilişkin dava konusu işlemden hukuka uyarlık bulunmamıştır." *DİDDK*, 2013/1998, 22.5.2013; Danıştay 12 D, 2021/1787, 31.3.2021. Sendikal hak kapsamında değerlendirilmeyen aksi yöndeki Danıştay kararları için bkz. Danıştay 12 D, 2020/1029, 10.2.2020; Danıştay 12 D, 2017/5061, 25.10.2017.

⁸³ Cristian Pérez-Muñoz, 'Essential services, public education workers, and the right to strike' 76(2) *Political Research Quarterly* <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/10659129221103483> Erişim Tarihi 19.6.2024 565, 575. Ahmet Canpolat, 'Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Sendikal Faaliyet Kapsamında İş Bırakması', (2019) 40 *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 113,137.

İşma koşulları ve özlük haklarının yanı sıra eğitim hizmetinin etkin ve verimli sunulmasına da doğrudan etki edebileceği ileri sürülmektedir⁸⁴.

Özel okullar, eğitim-öğretim döneminde eğitim hizmetinin aksatılmadan yürütülmesini sağlamak amacıyla faaliyete başladıktan sonra kural olarak faaliyeti durduramazlar. 5580 s. Kanun m. 7'de eğitim hizmetine ara verme izni amacı dışında ara veren ya da eğitim hizmetine başladıktan sonra mevzuattaki süreden daha uzun süre ara veren okullar hakkında yaptırım uygulanacağı düzenlenmiştir. Ancak azınlık okullarının, Bakanlık izni ile söz konusu süreleri uymaksızın ara verebilmesine izin verilmiştir.

Özel okul kurucu ya da kurucu temsilcileri eğitim-öğretim dönemi içinde kural olarak okulu kapatma kararı alamaz. 5580 s. Kanun m. 7/3 uyarınca, eğitim hizmetinin sürekliliği ilkesinin bir sonucu olarak, en az üç ay önce yazılı bildirim ve Bakanlığın uygun bulması durumunda, ancak öğretim yılı sonunda okulun kapatılması yönünde karar alabilir.

Özel okullarda görev yapan eğitim personelinin en az bir yıllık sözleşme⁸⁵ akdetme zorunluluğu da eğitim-öğretim döneminde hizmetin aksamaması amacını taşımaktadır⁸⁶. Söz konusu aksaklığının yaşanmaması amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'nin⁸⁷ (Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği) 44 maddesinin 2. fıkrası uyarınca, ders yılı içinde görevden ayrılan öğretmen yerine on gün içinde özel okul tarafından yeni öğretmen teklifi yapılacağı ve ilgili merci tarafından on gün içinde çalışma izni düzenleneceği belirtilmiştir. Ayrıca ders yılı

⁸⁴ Konuya ilişkin bir Danıştay kararı karşı oyunda da “*Davacının sendikal faaliyet kapsamında iş bırakabileceği, ancak çalıştığı kurumun eğitim-öğretim faaliyeti gerçekleştiren bir kurum olması, davacının da öğretmen olması nedeniyle, sendikal faaliyet kapsamında herhangi bir zamanda iş bırakma eylemi söz konusu olduğunda, bu hususun çalıştığı kamu kurumuna bildirilmesi gerektiği, aksi halde idarenin personel koordinasyonunu sağlayamaması nedeniyle anayasal güvence altındaki eğitim hakkının ihlali ortaya çıkarabilecektir.*” şeklinde görüş belirtilmiştir. Danıştay 12 D, 2019/591, 4.2.2019.

⁸⁵ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu tarafından belirli süreli iş sözleşmesi olarak nitelendirilmiştir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, K. 2018/2, 23.02.2018. Kararın eleştirisi için bkz. Kadir Arıcı, ‘Özel Okul Öğretmenlerinin İş Güvencesi İhtiyacı’, (2022) XXVI(2) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3, 22-30.

⁸⁶ Sarper Süzek, *İş Hukuku* (21. Baskı, Beta 2021) 758-761; Tankut Centel ‘Özel Okul Öğretmenleriyle Sözleşme Yapılması’ (2007) 6 Sicil İş Hukuku Dergisi 22, 23; Haluk Hadi Sümer, ‘Özel Öğretim Kurumu Öğretmenlerinin İş Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği’ (2016) 15(1) İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı (Prof. Dr. Turhan Esener’e Armağan) 407, 436.

⁸⁷ Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği, RG 20.3.2012/28239.

içinde müdürlüğün boşalması ihtimalinde de yeni müdür teklifi yapıncaya kadar valilikçe en fazla dört ay görev yapmak üzere kurum içinden vekâleten görevlendirme yapılacağı düzenlenmiştir. Söz konusu vekâleten görevlendirme hizmetin sürekliliği ilkesinin hukuki sonuçları arasında yer alır⁸⁸.

Özel okullarda yürütülen eğitim faaliyetinin düzenli yürütülmesini sağlayacak bir başka durum ise görevi başında kalması sakınca bulunan öğretmenin görevden uzaklaştırılmasına ilişkin tedbir kararıdır⁸⁹. 5580 s. Kanun m. 10/3 gereğince, görevden uzaklaştırılan eğitim personeli yerine valiliğin geçici görevlendirme yapma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Eğitim-öğretim dönemi içerisinde özel okullara ait ve eğitim hizmetinin yürütülmesinde kullanılan taşınır ve taşınmazlara ilişkin haciz yasağı da eğitim hizmetinin sürekli yürütülme zorunluluğuna ilişkindir. 2004 s. İcra ve İflas Kanunu⁹⁰ m. 362/a'da, özel okulların hem taşınır ve hem de taşınmaz mallarının ancak eğitim-öğretim yılı sonunda haczedilebileceğine ilişkin bir düzenleme mevcuttu. İlgili hükmün Anayasa'ya aykırılığı gerekçesiyle açılan iptal davasında Mahkeme, haciz yasağına ilişkin düzenlemenin borçlunun tasarruf yetkisini bir sınır getirmediği ve haczedilemeyecek mallar kapsamında eğitim hizmetlerine özgülenip özgülenmeyenleri ayırt etmeye yönelik de bir sınırın bulunmadığı gerekçeleriyle hükmün iptaline karar vermiştir⁹¹. İptal kararı sonrasında özel okulların eğitim hizmetine özgülenen taşınır ve taşınmazlarının eğitim dönemi içerisinde haczedilmeyeceğine ilişkin yeni bir düzenleme yürürlüğe konulmuştur. Özel okula ait mallar kamu malı niteliği taşımamakla birlikte⁹², eğitim-

⁸⁸ “Vekalet, kavram olarak birinin yerine bakmak, onun adına görev üstlenme biçiminde tanımlanır. Personel yönetimi açısından ise, kamu hizmetlerinin sürekliliği ilkesi bağlamında, söz konusu hizmetlerin aksamasının önüne geçilmesi için sürekli veya geçici olarak boşalan kadrolara başka kişilerin görevlendirilmesi şeklinde tanımlanabilir.” Danıştay 8 D, 2023/317, 2.2.2023

⁸⁹ “...görevi başında kalmasının sakıncalı olduğu kanaatine varılan hallerde, kamu hizmetinin düzenli, sağlıklı bir şekilde yürütülmesini ve hizmetten yararlananların güven duygusunun sarsılmasının önüne geçilmesini amaçlayan geçici bir tedbir...” Danıştay 2 D, 2016/3736, 4.10.2016.

⁹⁰ İcra ve İflas Kanunu, Kanun Numarası: 2004, Kabul Tarihi: 9.6.1932, RG 19.6.1932/2128.

⁹¹ Anayasa Mahkemesi, E. 2019/59 K 2020/61, 22.10.2020.

⁹² Kamu malı statüsünün sağladığı güvenceler arasında haczedilmezlik unsuru gelmektedir. Söz konusu yasağın, kamu hizmetine tahsis edilen malların hizmetin sürekliliği ilkesi gereğince koruma altında olmasını teminat altına alır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Gülan, *Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabii Olduğu Hukuki Rejim*, (Alfa 1999) 121-150; Pınar Yağcı, ‘Mülkiyet Hakkı Kapsamında Kamu Mallarının Haczedilmezliği Üzerine Bir Değerlendirme’ (2020) 11(2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

öğretim dönemi içerisinde haciz işlemi uygulanması durumunda eğitim hizmetinin aksama ihtimali söz konusu olabilir⁹³. Bu nedenle, hizmetin yürütülmesine öngülenen malların eğitim-öğretim dönemi içerisinde haczedilmemesi konusunda bir hüküm getirilmesi yerinde olacaktır⁹⁴.

B. Uyarılma İlkesine Katlanma Yükümlülüğü

Kamu hizmeti ilkeleri arasında uyarılma (değişkenlik) ilkesi de bulunmaktadır. Uyarılma (değişkenlik), kamu hizmetlerinin toplumsal ihtiyaçlara cevap verir nitelikte düzenlenmesini ifade eder⁹⁵. Söz konusu ilkenin yerine getirilmesinde idarenin hem hizmetin yürütülmesine ilişkin hukuki düzenleme yapma hem de kamu personelinin çalışma düzeninde tek yanlı değişiklik yapma yetkisi bulunur⁹⁶. Kamu hizmetinin değişen ve gelişen koşullara uygun bir şekilde değiştirilmesini ifade eden bu ilke, kimi çalışmalarda süreklilik ilkesiyle birlikte değerlendirilmiştir⁹⁷.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme m. 13'te yer alan uyarlanabilirlik, eğitimin toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum sağlaması ve öğrencilerin sosyal ve kültürel farklılıklarına yanıt verebilmesi anlamına gelir.

Anayasa m. 42 uyarınca öğrenim hakkının kapsamını belirleme yetkisi yasa organına aittir⁹⁸. Millî Eğitim Bakanlığı idarenin kanuniliği ilkesine uygun

⁹³ "5580 sayılı Kanun kapsamında faaliyet gösteren okullarda içinde bulunulan eğitim ve öğretim yılı sonuna kadar haciz yasağı öngören kural öğrencilerin süreçten olumsuz etkilenmelerinin ve mağdur olmalarının önlenmesini, Anayasa'nın 42. maddesinde de güvence altına alınmış olan eğitim ve öğretim hakkı kapsamında okullardaki eğitim ve öğretim sürecinin devamlılığının ve aksamadan sürdürülmesinin sağlanmasını amaçlamaktadır." Anayasa Mahkemesi, E. 2019/59 K 2020/61, 22.10.2020.

⁹⁴ Hüküm iptal edilmesinden önceki tarihli çalışmalarda, hükmün getiriliş amacının eğitim hizmetinin sürekliliği olduğu vurgulanmıştır. Ramazan Korkmaz, 'İcra ve İflas Kanunu m. 362/a Hükmü ve Süreli Haczedilmezlik', (2020) 151 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 175, 192; Anıl Köroğlu ve Mikail Bora Kaplan, 'Özel Okullar ile Özel Öğrenci Yurt ve Benzeri Kurumların Taşınır ve Taşınmaz Mallarının Haczi: İİK m. 362/a Hükmünün Değerlendirilmesi' (2020) 28(3) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1061, 1065.

⁹⁵ Özyay, *Günüşiğinde* (n 19), 235-236; Ulusoy, *Kamu Hizmeti* (n 31) 103. Uyarılma ilkesinin ayrıntılı değerlendirmesi için bkz. Bağrıaçık (n 52), 155.

⁹⁶ Duran (n 20) 310.

⁹⁷ Onar (n 14) 59; Özyay, *Günüşiğinde* (n 19) 235-236.

⁹⁸ "Demokratik ülkelerde, eğitim politikalarını belirleme ve bu politikaların hayata geçirilmesine yönelik kurumsal tercihlerde bulunma konusunda kanun koyucunun geniş takdir yetkisi vardır." Anayasa Mahkemesi, E. 2014/88, K. 2015/68, 13.07.2015.

olarak düzenleme yapabilir. Eğitim hizmetinin yürütülmesine ilişkin koşullarda yapılan düzenlemeler iptal edilinceye ya da kaldırılıncaya kadar hukuka uygun varsayıldıklarından özel okullar tarafından uygulanmak zorundadır⁹⁹. Özel öğretim kurumu yönetici ve öğretmenleri ile hizmetten yararlanan konumundaki öğrencilerin, hizmetin uyarlanması ilkesi çerçevesindeki değişikliklere katılma yükümlülüğü vardır. Hizmetten yararlananların hizmetin değişen koşullara uyarlanmasını talep hakları da saklıdır¹⁰⁰.

Millî eğitim ilkeleri arasında düzenlenen ve 1739 s. Kanun m. 5'te yer alan eğitim hizmetinin ferdi ve toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlenmesini ifade eden ilke de uyarlama ilkesi ile bağlantılıdır. Anayasa Mahkemesi bir kararında *"İdarelerin; düzenleme yetkisine sahip olduğu alanlarda, uygulamaları çağın gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak değiştirip, yeniden düzenlemesi, kamu hizmetine egemen olan ilkelere biri olan uyarlama (değişkenlik) ilkesi uyarınca hem bir görev hem de bir yetki niteliği taşımaktadır"*¹⁰¹. yönündeki görüşüyle uyarlama ilkesinin çağın gerekleri ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda uygulama alanı bulacağını belirtmiştir. Eğitim hizmetinin yürütülmesindeki gerekliliklerin de birey ve toplum ihtiyaçları doğrultusunda idarece karşılanması gerekir¹⁰².

Eğitim hizmetindeki yöneltme (yönlendirme) ilkesi de uyarlama ilkesi ile ilişkilidir. 1739 s. Kanun m. 6'da bireylerin ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda okullara yöneltmek üzere yetiştirilecekleri düzenlenmiştir. Danıştay, yöneltme ilkesini eğitimin amaçları ve ilkelerine uygun olarak kademeli geçişi öngören hem bireysel hem de toplumsal kazanımları olan bir ilke olarak değerlendirmiştir.¹⁰³

⁹⁹ "...resmi okullarda güvenli okul ortamının sağlanması için getirilen kamera sisteminin, dava konusu düzenleme ile özel okullarda da uygulanmasına olanak sağlandığı ve dava konusu düzenlemenin amacının öğrencileri harici ve dahili tehlikelerden korumak olduğu dikkate alındığında, okullarda bahçe girişi ve bina kapılarında güvenlik kamera sistemi kurulmasını zorunlu tutan düzenlemede kamu yararı ve hizmet gereklerine aykırılık görülmemiştir." Danıştay 8 D, 2021/2163, 7.4.2021.

¹⁰⁰ Gözübüyük ve Tan (n 15) 572; Karahanoğulları (n 34) 227; Öztoprak (n 52) 219-220.

¹⁰¹ Danıştay 8 D, 2024/330, 1.2.2024.

¹⁰² Öztoprak (n 52) 220.

¹⁰³ "Millî eğitim sistemimiz, örgün eğitimde, yönlendirme esasına dayalı kademeli geçişi öngören bir modelle örgütlenmiş olup, bu örgütlenme şekli eğitimin amacı ve temel ilkelerinin doğal bir sonucudur. Bu düzenlemeler ve örgütlenme şekli ile eğitim ve öğretim hakkının doğru ve etkin kullanımı hedeflenmiş, öncelikler belirlenmiştir. Eğitim ve öğretim hakkının herkese fırsat ve imkân eşitliği dahilinde sunulabilmesi için ilgi, yetenek ve eğilimleri farklı olan bireylerin bu özelliklerine en uygun eğitim kurumlarına yönlendirilmesi amaçlanmıştır. Bireyler için

Söz konusu ilke, her öğrencinin bilgi gelişim seviyesi ile duygusal-motivasyonel gelişim seviyesinin izlenmesine imkân tanıyan bir ilkedir. Eğitim hizmetlerinin etkin ve verimli sunulması kaydıyla hazırlanan eğitim programlarının, yöneltme ilkesinin bir gereği olarak öğrenci ilgi ve yetenekleri ile ilgili olması ve belirlenen ders saatlerinin de söz konusu yükümlülüğü karşılaması gerekmektedir. Danıştay konuya ilişkin bir kararında, ortaöğretim kurumlarına geçişte yarışma esasının kabul edilmesinin öğrenci profili yönünden ortaöğretim kurumlarında standardın oluşturulması ve öğrencinin kendi seviyesine uygun olarak yeteneğini geliştirmesi suretiyle gerekli bilgi, beceri ve davranışları edinmesi zorunluluğuna dayandığını belirtmiştir¹⁰⁴.

Uyarlama ilkesi çerçevesinde ele alacağımız bir başka ilke eğitimde planlılık ilkesidir. Milli eğitimin temel ilkeleri arasında 1739 s. Kanun m. 14'te düzenlenen bu ilke idarenin plan yapma yükümlülüğünü ifade eder. Eğitim hizmetinin kalkınma hedeflerine uygun olarak, sanayileşme ve tarımda olması gereken teknolojik gelişmeyi sağlayacak biçimde, insan gücü ve istihdam ilişkileri göz önünde bulundurularak planlanması gerekmektedir.

Uyarlama ilkesi ile yakından ilgili olan bir başka ilke eğitimde bilimsellik ilkesidir¹⁰⁵. 1 s. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi m. 319'a göre, Millî Eğitim Bakanlığının bilimsellik ilkesini uygulayacak danışma ve inceleme organı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı olarak belirlenmiştir. İlgili Başkanlık; eğitim ve öğretim plan ve programları ile ders materyallerini hazırlamak, hazırlanmış olanları incelemek ve eğitim ve öğretimle ilgili konularda Bakanlığın diğer birimleri ile iş birliği yapma hususlarında görevlendirilmiştir.

Özel okullarda uygulanacak öğretim programı ve haftalık ders çizelgeleri, 5580 s. Kanun m. 6/2 uyarınca devlet okullarında uygulanan usûl ve esaslar çerçevesinde belirlenir. Resmî okulların öğretim programlarından program ve

güdülen bu amacın gerçekleştirilmesi ekonomik, kültürel ve sosyal beklenti ve ihtiyaçlardan bağımsız düşünülmüştür. Bunun nedeni bireylerin kendi özelliklerine en uygun eğitim-öğretim kurumuna yönlendirilmesinin bireysel olduğu kadar toplumsal kazanım ve sonuçlarının bulunmasıdır." Danıştay 8 D, 2009/6890, 20.11.2009.

¹⁰⁴ Danıştay 8 D, 2019/4915, 22.05.2019.

¹⁰⁵ 1739 s. Kanun m. 13: "Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir. Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır. Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımından teşvik edilir ve desteklenir."

haftalık ders çizelgesi uygulanabilmesi için Bakanlık onayının alınması zorunludur. Öğretim programlarında, ferdin ve toplumun ihtiyaçlarına uygun düzenleme yapma, planlılık ve bilimsellik ilkelerine uygun yetki kullanımı şarttır¹⁰⁶.

İdarenin özel okulların yürüttüğü eğitim hizmetinde takdir yetkisi çerçevesinde düzenleme yapma görev ve yetkisi bulunmakla birlikte, söz konusu kamusal yetkinin kullanımında eşitlik, temel hak ve özgürlüklerin korunması, kazanılmış haklara saygı ve haklı beklenti gibi ilkelere uygun davranması gerekir¹⁰⁷.

C. Eşitlik İlkesine Uygun Eğitim Hizmeti Sunma Yükümlülüğü

Eşitlik ilkesi kamu hizmetinden yararlananların, personelin ve hizmet ya da mal sağlayanların eşit muameleye tabi olmasını ifade eder¹⁰⁸. Anayasa'nın 10. maddesine göre hukuksal durumları aynı olanlar kanun önünde eşit konumdadır. Kamu hizmetlerinde eşitlik ilkesi, kamu hizmetlerine katılma ve yararlanmada uygulama gözetilmesi zorunlu bir ilkedir.

1960 tarihli Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme m.1'de ırk, cinsiyet, dil, din gibi eğitimde eşitlik ilkesine aykırı sonuç doğuran tüm faaliyetler ayrımcılık kapsamında değerlendirilmiştir. Sözleşme'ye taraf ülkelerin eğitimde ayrımcılık olarak nitelendirilen tüm faaliyetleri ortadan kaldırma yükümlülüğü bulunmaktadır. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme m. 13'te yer alan erişilebilirlik ilkesi, eğitimin herkes için herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmaksızın fiziksel ve ekonomik olarak erişilebilir olmasını ifade eder. Anayasa m. 42 ve 1739 s. Kanun m. 4'te de hiçbir ayrımcılığın eğitim hizmetlerinde söz konusu olmayacağı düzenlenmiştir. Ayrıca 1739 s. Kanun m. 8'de millî eğitimin eğitim hizmetlerinin fırsat eşitliği kapsamında yürütüleceği; 15. maddesinde ise karma eğitim ilkesi düzenlenmiştir.

Eğitim hizmetinden yararlanmak isteyen herkesin eğitim fırsat ve imkânlarından eşit derecede yararlanabilmesini teminat altına alma görev ve yetkisi

¹⁰⁶ "Millî Eğitim Bakanlığının, davaya konu haftalık ders çizelgesinin hazırlanmasında, Türk Millî Eğitiminin temel ilkelerini, Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde kurala bağlanan ortaöğretim kurumlarının amaçlarını bilimsel ve teknik esasları dikkate alması gerekmektedir." Danıştay 8 D, 2021/1556, 16.03.2021.

¹⁰⁷ "Temel politikaları ve bunları gerçekleştirme araçlarını belirleme yetkisi kanun koyucuya ait olmakla birlikte, kanun koyucunun bu konudaki yetkisi anayasayla sınırlı olup yapılacak düzenlemelerin, anayasal ilkeler ile temel hak ve hürriyetleri ihlal etmemesi gerekir." Anayasa Mahkemesi, E. 2014/88, K. 2015/68, 13.07.2015.

¹⁰⁸ Eşitlik ilkesinin ayrıntılı değerlendirmesi için bkz. Züleyha Keskin, *Kamu Hizmetlerinde Eşitlik İlkesi*, (On İki Levha 2015); Turan Yıldırım ve Muhammed Göçgün, 'İdarenin Düzenleyici İşlemlerinde Eşitlik İlkesi' (2016) 3(2) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Millî Eğitim Bakanlığına aittir¹⁰⁹. Özel okullar da Anayasal ve yasal düzenlemeler gereğince eşitlik ilkesine uygun eğitim hizmeti vermekle yükümlüdür. Kamu hizmetinin genelliğine hizmet eden bu ilke¹¹⁰, eğitim hizmeti bakımından hizmetten yararlanabilme koşulları, hizmetin işleyişi ve bedel bakımından uygulama alanı bulur¹¹¹. Bununla birlikte hizmetten yararlanmada ve hizmetin işletilmesinde farklı durumda olanlara farklı uygulamaların yapılması eşitlik ilkesine aykırı değerlendirilmez. Örneğin 5580 s. Kanun m. 5/c-1’de azınlık okullarında yalnızca Rum, Ermeni ve Musevî azınlıklarına mensup Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının çocuklarının okuyabileceği düzenlendiğinden, söz konusu azınlıklara dahil olmayan vatandaşların çocuklarının eğitim hizmetinin yararlandırılmaması eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmez. Farklı durumda olanlara farklı hukuk kurallarının uygulanabileceğine ilişkin bir başka örnek ücretsiz öğrenci statüsüne ilişkindir. Özel okullar öğrenci sayılarının en az yüzde üçü oranında ücretsiz öğrenci okutmak zorundadır¹¹². Anayasa’nın 2. maddesinde düzenlenen sosyal devlet ilkesi gereğince maddi imkanları sebebiyle dezavantajlı durumda olan bireylerin eğitim hakkından yararlandırılması için desteklenmesi gerekir¹¹³.

¹⁰⁹ “Eğitime erişimi kolaylaştırmak, her vatandaşın eğitim fırsat ve imkânlarından eşit derecede yararlanabilmesini teminat altına alan politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak, belirlenen politikaları uygulamak, uygulanmasını izlemek ve koordine etmek, eğitim ve öğretim hizmetinin Devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden birinci derece sorumlu olan Milli Eğitim Bakanlığı’nın görevleri arasında yer almaktadır.” Danıştay 8 D, 2022/6094, 1.11.2022.

¹¹⁰ Gürsel Özkan, ‘Danıştay Kararları Işığında Kamu Hizmetine Egemen Olan İlkeler’ (2024) İdare Hukukunda Kamu Hizmetinin Evrimi ve Sorunları Sempozyumu <<https://hukuk.baskent.edu.tr/kw/upload/246/dosyalar/HUKUK%20FAK%C3%9CLTES%C4%B0%20E%20K%C4%B0TAP%20SON.pdf>> Erişim Tarihi 04.04.2024.

¹¹¹ Onur Çağdaş Artantaş, *Kamu Hizmeti ve Bedel* (Çakmak 2018) 51

¹¹² 5580 s. Kanun m. 13/3: “Kurumlar, öğrenim gören öğrenci sayısının yüzde üçünden az olmak üzere ücretsiz öğrenci okutmakla yükümlüdür. Bakanlıkça bu oran yüzde ona kadar artırılabilir.”

¹¹³ “Eğitim hizmeti, en önemli kamu hizmetlerinden biri olmakla birlikte, organizasyonu karmaşık ve yürütülmesi pahalı bir faaliyet olması nedeniyle devletin, bireylerin bu alandaki ihtiyaçlarını karşılama kapasitesi mali kaynaklarla sınırlı olup, bu durum idarenin bu alandaki düzenleme yetkisine ilişkin takdir aralığını genişletmekle birlikte, öğrencilere çeşitli fırsat ve imkanların tanınmasına yönelik tasarruflarının, eğitim hakkı kapsamında kabul edileceği...” Danıştay 8 D, 2021/605, 3.2.2021; Danıştay savcısının konuya ilişkin eleştirel görüşü “Devlet okullarında temel olan ücretsiz eğitim hizmetinin özel okullara yönelik yaygınlaştırılması, özel okulların var oluş nedenlerini geçersiz kılabilir. Özel okulların kurulmasının amaçlarından biri, eğitim hizmetinden yararlananların öğretim giderlerini üstlenip, Devlet harcamalarını azaltmak olduğunda kuşku yoktur.” yönündedir. Danıştay 8 D, 2004/2590, 02.06.2004.

Anayasa m. 42/5, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 26, Çocuk Hakları Sözleşmesi m. 28, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme m. 13 uyarınca ilköğretim devlet okullarında parasızdır. Ancak özel okulların hizmetten yararlananlardan fırsat ve imkân eşitliği ilkesine uygun olarak bir bedel alma hakkı bulunur. Özel okulların aldığı bedelin kamu hizmetlerinin bedelsizliği ilkesi çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir. Bedelsizlik ilkesi, kamu hizmetlerinden bir karşılık alınmaması, karşılık alınması durumunda dahi bunun ticari esaslara göre belirlenemeyeceğini ifade eder¹¹⁴. Devletin eğitim hizmetleri karşılığında alınacak bedeli sosyal devlet ilkesi gereğince gözetim altında tutması esastır. Özel okullarda öğrencilerden alınan bedelin hukuki niteliği, eğitim hizmetinin idari kamu hizmeti niteliği taşıması sebebiyle vergi benzeri mali yükümlülüktür¹¹⁵. Anayasa'nın 73. maddesinin 3. fıkrası gereğince vergi benzeri mali yükümlülüklerin kanunla düzenlenmesi gerekir. Bu nedenle özel okul öğrenim ücreti tespit esaslarının da kanunda düzenlenmesi zorunludur¹¹⁶. Nitekim 5580 s. Kanun m. 12 ve 13'te öğrenim ücretlerine ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Özel okullar, öğrencilerden alacakları öğrenim ücretlerini 5580 s. Kanun m. 12/1 uyarınca yalnızca kazanç sağlamak için düzenleyemezler. Zira kâr amaçlı eğitim, eğitim hizmetinin kamu hizmeti niteliği ile bağdaşmamaktadır¹¹⁷. Eğitimin ticarileşmesi yaklaşımı, eğitimi bir hak olarak değil, ticari bir unsur olarak değerlendirildiğinden toplumsal adalet ve eşitlik ilkelerine zarar vermekte ve uluslararası insan hakları hukukuna aykırı bir nitelik taşımaktadır¹¹⁸. Özel okulların gelir sağlama amaçları ancak eğitimin kalitesinin yükseltilmesi ile gelişime imkân verecek yatırımlar ve hizmetlerin yapılması koşulu ile mümkündür¹¹⁹. Ücretlerin hangi esaslara göre belirlenip ilan edileceği ise Öğre-

¹¹⁴ Sedat Çal, *Türkiye'de Kamu Hizmeti Ve İmtiyazın Dönüşüm Öyküsü* (TOBB 2008) 31. Kamu hizmetlerinin kamusal niteliği bedel ilişkisinin gerçek anlamda bir alım-satım ilişkisi gibi kurulmasını engeller. Karahanoğulları, (n 34) 245-246; Bedelsizlik ilkesinin ayrıntılı değerlendirilmesi için bkz. Büşra İzci, *Meccanilik İlkesi ve Türkiye'de Kamu Hizmetinden Yararlanandan Karşılık Alınmasının Meşruiyeti* (On İki Levha, 2021).

¹¹⁵ Özay, *Günüşünde* (n 19) 238-239; Gözler (n 15) 347.

¹¹⁶ Artantaş (n 111) 49-50.

¹¹⁷ Örneğin Çin ve Finlandiya'da özel okulların kâr amaçlı eğitim yapamayacakları açıkça düzenlenmiştir. United Nations, 'Privatisation of the Right to Education' (2015) A/HRC/29/30 Report of the Special Rapporteur on the Right to Education, Kishore Singh <<https://digitallibrary.un.org/record/797838?v=pdf>> Erişim Tarihi 30.7.2024 14

¹¹⁸ Mowbray (n 5) 159.

¹¹⁹ Özel okul tarafından sunulan hizmetin ticari niteliği hakkındaki karar için bkz. "...bu durumda, vakfın ortaöğretim düzeyinde gerçekleştirdiği özel okul işletmeciliği faaliyetinin, hem iktisadi bir faaliyet olmasından dolayı..." Danıştay 1 D, 1997/200, 2.5.1997.

tim Kurumları Yönetmeliği'nin 53. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu hükmün 7. fıkrasında, özel okulların kademe başlangıçlarındaki ücretlerde fahiş oranda artış yapamayacağı düzenlenmiştir. Hükmün 1. fıkrasında ise ara sınıf öğrencilerinin öğrenim ücretlerinin bir önceki eğitim öğretim yılında ilan edilen ücretin dikkate alınacağı ve bu ücrete [(bir önceki yılın ortalama Yurt içi ÜFE+bir önceki yılın ortalama TÜFE)/2]+5 oranından fazla artış yapılamayacağı düzenlenmiştir. Söz konusu hükümde özel okullardaki öğrenim hizmeti dışındaki yemek, kırtasiye, servis gibi hizmetlerden yalnızca talep eden velilerin faydalanacağı ve ders kitabı ücreti kapsamında hiçbir ücret alınamayacağı da belirtilmiştir. Özel okullar tarafından belirlenen ücretler belirlilik ilkesi gereğince Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği m. 54/1-ç'ye uygun olarak ilan edilmek zorundadır. Ücretlerin söz konusu hükümde belirtilen idari usule uygun olarak ilan edilmesi zorunludur¹²⁰. Ücretlerini ilan etmeyen okullar bir önceki eğitim öğretim yılının ücretini talep etme hakkına sahiptir. Zira okullar, ilan ettikleri ücretlerin üstünde ücret talep edemezler. Söz konusu yükümlülük, idarenin ücret tespiti işlemini fırsat ve imkân eşitliği ilkesine uygunluk yönünden denetlemesine imkân tanır¹²¹. Aksi takdirde eğitimin kamu hizmeti niteliği zarar görme tehlikesi altına girebilir¹²². Nitekim Anayasa m. 13 uyarınca temel hak ve özgürlükler ölçülülük ilkesine uygun olarak sınırlanabilir. Eğitim hizmeti idari kamu hizmeti niteliğinde olduğundan yararlananlardan alınacak bedelin de ölçülü olması gerekir. Öğrenim ücretlerinin çok yüksek belirlenmesi sosyal ve ekonomik adaletsizliğin artmasına neden olabilir¹²³. Bakanlık, ücret tespitine ilişkin esaslara aykırı davranıldığının tespit edilmesi durumunda idari yaptırım uygulama yetkisini haizdir.

¹²⁰ Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği m. 54/ç: "Kurumlar ücret ilanlarını, Millî Eğitim Bakanlığının Bilişim Sistemine (MEBBİS) işleyerek alınan çıktının bir örneğini bir ay içinde doğrudan bağlı buldukları millî eğitim müdürlüğüne verir ve bir sonraki ücret ilanına kadar kurumda velilerin görebilecekleri bir yere asar ve kuruma ait internet adresinde yayımlar. Program ilavesi yapılan kurumlar kurum açma izninin yeniden düzenlendiği, mayıs ayından sonra açılan kurumlar ise kurum açma izni aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde bu işlemi yaparlar."

¹²¹ Rolla Moumné ve Charlotte Saudemont, 'Overview of the role of private providers in education in light of the existing international legal framework. Investments in private education: undermining or contributing to the full development of the human right to education?' (2015) 1 UNESCO Working Papers on Education Policy <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243823>> Erişim Tarihi 28.6.2024 18.

¹²² United Nations (n 117) 15.

¹²³ Doktrinde "elit özel okul" olarak sınıflandırılan ve yüksek ücretler kapsamında eğitim hizmeti veren okullar olarak ifade edilen özel okulların eğitimde fırsat eşitliği ilkesine aykırı olduğu ve sosyoekonomik bir ayrışma yarattığı işaret edilmektedir. Mowbray (n 5) 154-155.

Özel okullar ücretsiz öğrenci okutma, öğrenim bursu ve eğitim-öğretim desteği verme yetkisine sahiptir. Söz konusu finansal destekleri belirleme kriterlerinin eşitlik ilkesine uygun yapılması esastır. Türk hukukunda ücretsiz öğrenci başvurularının değerlendirilme esasları 5580 s. Kanun m. 13'te düzenlenmiştir¹²⁴. Öğrenim bursu, Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği m. 62'de sınav başarısı, kültür, spor, sanat ve bilim gibi alanlardaki başarılar veya ekonomik imkânsızlıklar ölçütlerine bağlanmıştır. Özel okullarda 5580 s. Kanun Ek 1. madde uyarınca eğitim-öğretim desteği de verilebilir. Eğitim ve öğretim desteği kapsamı bölgenin gelişmişlik seviyesi, ailenin gelir seviyesi, öğrenci sayısı, okulun başarı seviyesi ve öncelikli öğrenciler olarak düzenlenmiştir¹²⁵. Söz konusu kapsam Danıştay tarafından "somut uygulanabilir kriterler konmak suretiyle sınırlı mali kaynaklardan eğitim öğretim desteği sağlanması"¹²⁶ şeklinde değerlendirilmiştir. Eğitim ve öğretim desteğine ilişkin usul ve esasların Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği Ek 2. maddesi uyarınca, Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından müştereken hazırlanacak tebliğde illere göre belirlenen sayıdaki öğrenciler için düzenleneceği belirtilmiştir¹²⁷. Özel okullar tarafından verilecek eğitim ve öğretim desteği kapsamının devlet okullarındaki kriterler ile aynı kapsamda uygulanması ve objektif kriterlere bağlanması gerekmektedir¹²⁸. Örneğin özel okulların

¹²⁴ "Kurumlar, öğrenim gören öğrenci sayısının yüzde üçünden az olmamak üzere ücretsiz öğrenci okutmakla yükümlüdür. Bakanlıkça bu oran yüzde ona kadar artırılabilir. (Ek cümle: 6/2/2014-6518/84 md.) Ücretsiz okutmada; 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun veya 2330 sayılı Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlar, 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 56 ncı, mülga 45 inci ve 64 üncü maddeleri ile 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Kanunun 47 nci maddesi kapsamında harp veya vazife malulü sayılanların ilk ve orta öğretim çağındaki çocukları ile haklarında korunma, bakım veya barınma kararı verilen çocuklara öncelik verilir."

¹²⁵ Sayıştay eğitim desteği ile ilgili en önemli kriterin ailenin gelir durumu olduğunu belirtmiş ve velilerin mali durumlarını bildirecek bütünleşik bir sistem bulunmadığını tespit etmiştir. Sayıştay, Millî Eğitim Bakanlığı Denetim Raporu (2017) <https://www.sayistay.gov.tr/reports/download/r14QO1yob3-milli-egitim-bakanligi> Erişim Tarihi 20.09.2024 55-60.

¹²⁶ Danıştay 8 D, 2021/605, 3.2.2021.

¹²⁷ Sayıştay 2016 raporunda, Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğine eklenen Ek 2'nci maddedeki düzenlemenin Kanunda öngörülen hususların hepsini içermediğini ve söz konusu hüküm uyarınca Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanacak yönetmelik ile düzenleme yapılması zorunluluğunu işaret etmiştir. Sayıştay, Millî Eğitim Bakanlığı Denetim Raporu (2016) <https://www.sayistay.gov.tr/reports/download/r14QO1yob3-milli-egitim-bakanligi> Erişim Tarihi 20.09.2024 15-16.

¹²⁸ "... bu desteğin pozitif ayrımcılık ilkesi de göz önünde bulundurulmak suretiyle eşit ve adil bir şekilde sunulması amacıyla düzenlendiği..." Danıştay 8 D, 2022/1630, 11.03.2022; "Keza eğitim ve öğretim desteğine ilişkin sistemin...adil ve hakkaniyetli, şeffaf, izlenebilir ve güven du-

eğitim ve öğretim desteği ödeneğinden mahrum bırakılmasına sebebiyet verecek yönetmelik hükmü Danıştay tarafından eşitlik ilkesine aykırı değerlendirilmiştir¹²⁹.

Özel okullar, eşitlik ilkesinin bir sonucu olarak, hizmetten yararlanmak üzere başvuruda bulunanlara entelektüel ya da fiziksel kapasiteye dayalı testler yapamayacakları gibi psikometrik test de uygulayamaz¹³⁰. Nitekim Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği m. 51/2’de söz konusu ilkeye uygun olarak öğrenci seçiminde zekâ testi ve benzeri uygulamaları yapamayacakları belirtilmiştir. Ancak kayıt ve nakil işlemlerinde resmî okulların tabi oldukları mevzuat hükümlerinden farklı uygulama yapmak isteyen okullar söz konusu düzenlemeleri Bakanlık tarafından onaylı kurum yönetmeliklerinde düzenleyebilir¹³¹.

Eşitlik ilkesi ile bağlantılı bir diğer ilke karma eğitim ilkesidir. Karma eğitim, cinsiyet temelli ayrımcılık yapılmaksızın eğitim hizmetinin yürütülmesini ifade eder. Türkiye’nin de taraf olduğu Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi¹³² (CEDAW) m. 10’da taraf devletler eğitim alanında kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmalarını sağlamak için gerekli her türlü tedbiri almayı taahhüt etmektedir. 1739 s. Kanun m. 15’te karma eğitim ilkesi ile cinsiyet temelli ayrımcılık kuralı olarak yasaklanmış ancak “*eğitimin türüne, imkan ve zorunluluklara göre*¹³³” bazı okullarda istisnai olarak kız ve erkek ayrımının yapılabileceği belirtilmiştir¹³⁴. Özel okullar, karma eğitim ilkesine uygun

yulan bir yapıya kavuşturulması önem arz etmektedir.” Sayıştay (n 111) 60. Konuya ilişkin bir Kamu Denetçiliği Kurumu kararında da “...gelir durumuna ilişkin puanlamada ailenin oturduğu evin kira olup olmadığı gibi kriterlerin tespit edilip puanlamaya dahil edilmesinin uygun olacağı...” yönünde karar verilerek puanlama kriterleri ile ilgili bir öneri getirilmiştir. Kamu Denetçiliği Kurumu, 2017/14855, 29.5.2018. Moumné ve Saudemont (n 121) 21.

¹²⁹ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 2021/813, 21.4.2021.

¹³⁰ Moumné ve Saudemont (n 121) 21.

¹³¹ “...özel öğretim kurumlarına başvuruda bulunan her öğrencinin mutlaka kayıt veya naklinin yapılmasının zorunlu olduğu anlamı çıkarabilecek bir düzenleme yer almadığı gibi özel öğretim kurumlarının kuruluş amaçları ve nitelikleri göz önünde tutulduğunda böyle bir zorunluktan söz edilemeyeceği” İzmir BİM 5 DD, 2017/2583, 7.12.2017.

¹³² Sözleşme, 11 Haziran 1985 tarihinde 3232 sayılı Kanun ile uygun bulunmuştur. 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

¹³³ Söz konusu düzenlemenin belirlilik ilkesi gereğince hukuki güvenliğin sağlanmasına imkân verecek açıklıkta yazılması daha yerinde değerlendirilmektedir.

¹³⁴ Danıştay söz konusu sınırlamayı “*okul türü itibarıyla verilen eğitimin belirli bir alana özgülenerek sunulması veya sahip olunan imkanlar ya da yaşanan zorluklar gereği bazı okulların yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilmesi de mümkündür. Kanun’un imkan verdiği durumlarda davalı idarece verilecek bir karar açısından şartların oluşup oluşmadığı hususunun kendi koşullarında ayrıca değerlendirilebileceği, bu hususun görülmekte olan da-*

olarak eğitim hizmetini kız ve erkek öğrencilere birlikte sunulmakla yükümlüdür. Zira 1739 s. Kanun m. 15'te karma eğitimin esas olduğu düzenlenmiş ve cinsiyet eşitliği garanti altına alınmıştır.

Kamu hizmetlerinin tarafsızlığı ilkesi¹³⁵ kapsamında değerlendirilen laiklik ilkesi de eşitlik ilkesi ile bağlantılı bir ilkedir¹³⁶. Dinsel hizmetlerin kamu hizmetlerinden ayrı yürütülmesi zorunluluğunu ifade eden bu ilke Anayasa m. 2'de yer alan cumhuriyetin nitelikleri arasında da düzenlenmiştir. Eğitim hizmetinde laiklik ilkesi 1924 tarihli ve 430 s. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile yasal bir temele kavuşmuştur. Anayasa'nı 24. maddesinde din ve ahlak eğitim ve öğretiminin devletin gözetimi ve denetimi altında yapılacağı düzenlenmiş ve din kültürü ve ahlak öğretimi dersinin ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu dersler arasında yer alacağı belirtilmiştir¹³⁷. Din eğitim ve öğretiminin ise küçüklerin kanuni temsilcisinin talebine bağlı olduğu düzenlenmiştir. 1739 s. Kanun'un 12. maddesinde de eğitimde laiklik ilkesinin esas olduğu düzenlenmiştir. Özel okullar bakımından laiklik ilkesinin gerekleri hem müfredatın hem de hizmetten yararlananlara tesis edilen idari faaliyetlerin dinsel tarafsızlık çerçevesinde yürütülmesi ile sağlanır.

III. Özel Okulların Eğitim Hizmeti İlkelerine Uygunluk Denetimi

A. Özel Okulların Denetim Yetkisinin Kapsamı

Devletlerin özel hukuk kişileri tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine karşı bireyleri koruma yükümlülüğü bulunmaktadır. Eğitim hakkının gereklerinin yerine getirilmesi de özel okullar tarafından yürütülüp yürütülmediği

vanın konusunu oluşturmadığı açık olup dava konusu düzenlemenin üst norm hükümlerine uygun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır." Şeklinde değerlendirmiştir. Danıştay 8 D, 2022/6826, 24.11.2022.

¹³⁵ Tarafsızlık (nesnellik) ilkesi, idarenin kamu hizmetinden yararlananlara ve kamu personeline ayrımcılık yapma yasağını ifade eder. Söz konusu ilke kamu hizmetinin, cinsiyet, dil, din, ırk, mezhep, siyasi düşünce gibi bir temele dayanmaksızın objektif esaslar çerçevesinde yürütülmesini garanti eder. Duran (n 20) 310.

¹³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gözler (n 15) 324-344; Halim Alperen Çıtak, 'Kamu Hizmeti ve Lâiklik: Fransız Danıştayının Bir Kararı Üzerine Düşünceler', (2022) 1(1-2) Karar İncelemeleri Dergisi 565.

¹³⁷ "...devletin din eğitim ve öğretimi kapsamında mütalaa edilebilecek bir dersi çocuğuna aldırarak istemeyen ebeveynlere yönelik olarak -herhangi bir gerekçe ya da bilgi ve belge sunmalarına gerek olmaksızın- muafiyet usulleri geliştirmek, dinî eğitim ve öğretime alternatif ders imkânı sunmak ya da anılan derse kaydolma veya olmama imkânı sağlamak gibi seçenekler sunması gerekir." Anayasa Mahkemesi, 2014/15345, 7.4.2022.

fark etmeksizin devletin asli yükümlülüklerinden birisidir. Devletin, eğitim hakkını koruma yükümlülüğü etkin denetim mekanizmasının kurulması ile mümkün olur¹³⁸. Zira devletin denetleme işlevi, ticari yarar sağlama amacına yönelen özel okullar bakımından düzeltici bir amaç taşımaktadır¹³⁹.

İdarenin özel okullar üzerindeki denetim yetkisi kamusal bir yetki olup, pek çok ülkede genellikle merkezi idare tarafından gerçekleştirilmektedir¹⁴⁰. Bununla birlikte kimi ülkelerde eğitim hizmetinin yürütülmesine ilişkin denetim yetkisinin yerel idarelere verildiği örnekler de bulunmaktadır¹⁴¹.

Türk hukukunda Anayasa m. 42 uyarınca eğitim hizmeti Millî Eğitim Bakanlığının denetimine tabi tutulmuştur. Konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi kararında da *“Bu sebeple, özel okulları, iç yönetimlerinde ve dış etkinliklerinde Devlet okullarında olduğu gibi hizmetin kurallarına uygun ciddiyet ve güvenilir biçimde yürütülmesini sağlamak Devletin görevidir...yürütülecek hizmet üzerinde kamu kurumuna etkin yetki ve sorumluluk tanımak gerekir¹⁴².”* yönünde hüküm kurularak idarenin denetim ve gözetim yetkisi işaret edilmiştir.

Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği m. 67/2 uyarınca özel okullar, kurum açma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatı aldıktan sonra en geç bir yıl içinde denetlenir. Denetim periyodu Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği¹⁴³

¹³⁸ Abidjan Provision (n 2) 19.

¹³⁹ Doktrinde, söz konusu işlevin etkinliği konusunun tartışmalı olduğu öne sürülmüş ve Anayasa Mahkemesinin özel hukuk kişileri üzerindeki yakın gözetim ve denetim saptamasının bir yanı sıra ya da iyimserlik olduğu ifade edilmiştir. Karahanoğulları, (n 34) 240.

¹⁴⁰ Avusturya’da federe devletlerin, İspanya’da ise özerk bölgelerin denetim yetkisi bulunmaktadır. Eurydice, ‘Private education in the European Union’ (2000) <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/63e08105-bbf6-4412-8ead-ab3f66a487d1>> Erişim Tarihi 25.6.2024, 21.

¹⁴¹ Örneğin Finlandiya, Ukrayna ve Estonya. Yevheniia Zhukova, Kostyantyn Bryl, Larysa Svystun, Yevheniia Kobrusieva ve Yevhen Leheza, ‘Legal regulation of public administration of education and science’ (2023) 41(76) Cuestiones Políticas <<https://www.semanticscholar.org/paper/Legal-regulation-of-public-administration-of-and-Zhukova-Bryl/5203dca9eb9334d17b76116544f82f0392645e2f>> Erişim Tarihi 3.7.2024 336, 339-343. Birleşmiş Milletler tarafından özel okullar tarafından yürütülen eğitim hizmetinin değerlendirildiği bir raporda, denetim yetkisinin yerine getirilmesinde ombudsmanlık gibi ulusal insan hakları koruma mekanizmalarının güçlendirilmesinin önemi vurgulanmış ve özel okul faaliyetlerinin izlenmesi sürecinde velilerin şüpheli ihlalleri bildirebilecekleri bir platform kurulabileceği önerilmiştir. United Nations, (n 117) 23.

¹⁴² Anayasa Mahkemesi, E 1990/4 K. 1990/6, 17.06.1990.

¹⁴³ Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği, RG 11.04.2023/32160.

(Teftiş Kurulu Yönetmeliği) m. 58/9'da üç yıl olarak düzenlenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Denetim Rehberi m. 4/1'de ise son üç yıldan önceki faaliyetlerin denetlenmeyeceği belirtilmiştir¹⁴⁴.

Denetim yetkisinin kapsamı, Teftiş Kurulu Yönetmeliği m. 58/2'de; süreç, sonuç, performans, sistem, mali, uygunluk, tematik, personel, yerindelik, ders ve öz değerlendirme olarak sınıflandırılmıştır. Denetim kapsamında ilk olarak özel okulların okul ortamlarının ilgili mevzuat gerekliliklerine uygun olup olmadığı incelenir¹⁴⁵. Bu çerçevede binanın konumlandığı alan ve fiziksel özellikler üzerinde bir denetim gerçekleştirilir¹⁴⁶.

¹⁴⁴ Denetim Rehberleri ve Denetim Esasları m. 4/1: "Denetimlerde, son denetim tarihinden itibaren yürütülen iş ve işlemler değerlendirilir. Ancak okul/kurumun son denetim tarihi üç yıldan önce ise son üç yıl dikkate alınır.". Millî Eğitim Bakanlığı, 'Denetim Rehberleri ve Denetim Esasları' (2023) <https://tkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_01/01225115_genele_saslar.pdf> Erişim Tarihi 20.5.2024. Üç yılda bir olarak düzenlenen ve üç yıldan önceki faaliyetlerin denetimini kapsamayan bu idari denetimin, özel okullar bakımından eğitim hizmeti ilkelerinin gereği gibi yerine getirilmemesi sonucunu doğurması kuvvetle muhtemeldir.

¹⁴⁵ Bu kapsamda okullardaki Türk bayrağı ve Atatürk köşesi ve okul koridorunun mevzuata uygunluğu; okul bahçesinde Atatürk büstünün bulunması, bakım ve korumasının yapılıp yapılmadığı; derslikler, hizmet odaları, laboratuvar ve atölyeler, uygulama sınıfları, okul bahçesi, okul kütüphanesi, spor salonu ve çok amaçlı salonlar, okul kantin ve yemekhanesi, arşiv, kurum tabelaları, eğitim-öğretim ortamlarının fiziki durumunun temizlik ve bakımı ile yeterliliği; ilköğretim kurumlarında kum havuzu, voleybol, basketbol sahaları gibi etkinlik alanlarının bulunup bulunmadığı; oyun yeri ve araçlarının yılda en az bir defa periyodik bakım ve onarımının yaptırılıp yaptırılmadığı; öğrenci sağlığı ve okul güvenliği ile ilgili hususların yerine getirilip getirilmediği; fiziksel engelli öğrenciler için binadaki gerekliliklerin sağlanıp sağlanmadığı; kaynaştırma bütünleştirme yoluyla eğitimlerini sürdüren bedensel engelli öğrencilerle ilgili tedbirlerin alınıp alınmadığı; ders araç-gereçlerinin yeterliliği; ortaöğretim kurumlarında umuma açık yerler ve içkili yerler ile okul binaları arasında kapıdan kapıya en az 100 metre uzaklığın bulunma durumu; kurum açma izni ve yerleşim ile ilgili işlemlerin tamamlanıp tamamlanmadığı ve reklam ile ilgili yükümlülükler uygunluk yönlerinden denetim yapılmaktadır. Kurumların güvenlik denetimleri kapsamında ise doğal afetlere ve öğrenci sağlığı ve güvenliğine ilişkin gerekli önemlerin alınıp alınmadığı ve ilgili tatbikatların planlanıp planlanmadığı denetlenmektedir Millî Eğitim Bakanlığı, 'Ortaöğretim Kurumları Rehberlik ve Denetim Rehberi', <https://tkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_06/25105123_ortaogretimkurumlarirehberlikvedenetimrehberi.pdf> Erişim Tarihi 20.5.2024.

¹⁴⁶ Özel Öğretim Kurumları Standartlar Yönergesi, Kabul Tarihi: 1.8.2022 m. 5: "1) Kurum olarak kullanılmak istenen binalarda yapılan incelemelerde; 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ile bu Yönergede belirtilen esaslar doğrultusunda açılması istenen kurumun türü ve seviyesi, kaç öğrenci/katılımcı/kursiyerin eğitim öğretim görebileceğine ilişkin kontenjan tespiti, öğrenci/katılımcı/kursiyerlerin sağlıklı bir ortamda eğitim ve öğretim görmelerine yardımcı etkenler dikkate alınarak, inceleme raporları düzenlenir."

Özel okulların esas yönden denetimi ise öğretmenlerin, eğitim-öğretim programlarının ve haftalık ders çizelgelerinin denetimine ilişkindir. Söz konusu denetimin kapsamını eğitim hizmeti ilkeleri oluşturmaktadır. Örneğin personel atamalarının mevzuata uygun olup olmadığı, öğretmenlerin atamaya uygun derslere girip girmediği, hazırlık ödeneği ödenip ödenmediği, öğretmenlerle imzalanan iş sözleşmesine uygun ödeme yapılıp yapılmadığı, ücretsiz öğrenci okutma yükümlülüğüne uyulup uyulmadığı, eğitim desteği alan öğrencilerin bilgilerinin mevzuata uygunluğu, kurum için onaylı röleve planına uygun yerleşim yapılıp yapılmadığı, reklam ve ilan ile ilgili mevzuat hükümlerine uyulup uyulmadığı ve şehit ve gazi çocukları ile ilgili tesis edilen Millî Eğitim Bakanlığı işlemlerine uygun faaliyet yürütülüp yürütülmediği denetlenir¹⁴⁷. Ayrıca öğretim programları ve ders çizelgeleri, seviye koşullarına uygun ölçme değerlendirme yapılıp yapılmadığı, yabancı uyruklu öğrencilerin devam ve başarı durumları, destekleme ve yetiştirme kurslarına ilişkin esaslara uygunluk, rehberlik hizmetlerinin mevzuata uygunluğu, özel eğitim alması gereken öğrenciler ile ilgili bireye özgü eğitim programlarının izlenmesi, sosyal etkinliklerin ilgili mevzuata uygun yapılması, öğrencilerin ödül ve disiplin durumları gibi hususlar da esas denetim kapsamındadır.

B. Özel Okullara Uygulanan İdari Yaptırım Uygulama Yetkisinin Kapsamı

İdarenin denetim ve gözetim yükümlülüğü çerçevesinde kullandığı idari yaptırım uygulama yetkisi de özel okullar tarafından sunulan eğitim hizmetinin ilkelere uygunluğunu garanti altına almaktadır. Yaptırım uygulama yetkisi, eğitim hakkına saygı gösterme sorumluluğunun yerine getirilmesini sağlamak amacıyla düzenli ve etkili şekilde yürütülmek zorundadır¹⁴⁸.

İdari yaptırım, bir yargı kararı olmaksızın, idare hukukuna özgü usullerle verilmiş özgü usullerle tesis edilmiş cezalardır¹⁴⁹. Millî Eğitim Bakanlığı tarafın-

¹⁴⁷ Ortaöğretim Kurumları Rehberlik ve Denetim Rehberi (n 146).

¹⁴⁸ Abidjan Principles (n 2) 27.

¹⁴⁹ İl Han Özay, *İdari Yaptırımlar* (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1985) 35. İdari yaptırımlara ilişkin ayrıntılı çalışmalar için bkz. Feyyaz Gölcüklü, 'İdari Ceza Hukuku ve Anlamı; İdarenin Cezai Müeyyide Tatbiki' (1963) XVIII/2 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi; Oğurlu Y, *İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Koruma* (2. Baskı, Seçkin 2001); Ramazan Çağlayan, *İdari Yaptırımlar Hukuku Kabahatler Kanunu Yorumu*, (Asil Yayın Dağıtım 2006); Mustafa Karabulut, *İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi* (Turhan Kitabevi 2008); Gürsel Özkan, 'İdari Yaptırımlar, Lehe Kanun Uygulaması ve Yargıya Güven' International Conference on Eurasian Economies, (Beykent Üniversitesi Yayınları 2020).

dan özel okullar üzerinde yapılan denetimler sonucunda uygulanacak idari yaptırımlar; kurum kapatma, kurum açma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatının iptali ve idari para cezası kapsamında incelenecektir¹⁵⁰.

Kurum kapatma cezaları 5580 s. Kanun m. 3/11 uyarınca kurum açma izni ve işyeri açma ve çalışma ruhsatı almamış kurumlar için uygulanır. Zira kurum açma izni, özel okulların eğitim hizmetini yürütmesinin ön koşuludur. İzinsiz olarak eğitim faaliyeti yürüten kurumlar hakkında verilen kurum kapatma yaptırımında, işlemin yetki unsuru valilik olarak düzenlenmiştir¹⁵¹. Özel okullarla ilgili kapatma yaptırımında hukuki sebebin açıkça ortaya konulması gerekmektedir. Aksi durum eğitim hizmetinin sürekliliği ilkesine aykırılık teşkil eder. Uyuşmazlık konusu kararlarda ilk olarak özel öğretim kurumunun okul niteliğinde olup olmadığı incelenmektedir. Bir eğitim kurumunun okul ya da kurs niteliği taşıyıp taşımadığı, yürütülen faaliyetin kapsamı, kullanılan araç ve gerecin niteliği, ilgili kurumun fiziksel koşulları, faaliyeti yürüten kimselerin uzmanlık alanları gibi çeşitli değerlendirmeler sonucunda karar verilmektedir¹⁵².

Kurum açma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatının iptali yaptırımı ise 5580 s. Kanun'un 7. maddesi uyarınca, kurum açma izni aldıktan sonra iki sene faaliyete başlanılmaması, faaliyete ara verme izni amacı dışında ara verilmesi ve faaliyete başladıktan sonra mevzuattaki süreden daha uzun bir biçimde ara verilmesi durumlarında tesis edilmektedir.

Eğitim hizmetinin sürekliliği ilkesine aykırılık gerekçesine dayanan bir diğer yaptırım idari para cezasıdır. Kurum açma ve işyeri açma ve çalışma ruhsatı almama, yerleşim planında izin almaksızın değişiklik yapma, gerçeğe uygun

¹⁵⁰ Özel okullarda görev yapan öğretmenlere uygulanan disiplin cezaları kurum düzeninin sağlanması amacını güden yaptırımlar arasında yer alır. Ancak söz konusu yaptırımlar, Millî Eğitim Bakanlığının eğitim hizmetinin gereği gibi yürütülmesine ilişkin yaptığı denetimler sonucunda değil, disiplin amiri tarafından kurum içi disiplinin sağlanması için tesis edilen yaptırımlar arasında yer aldığından bu başlıkta incelenmeyecektir.

¹⁵¹ Danıştay, valiliğin kurum kapatma yetkisini devredebileceği görüşündedir. Danıştay 8 D, 2022/2820, 19.04.2022. Ancak söz konusu yetkinin devre konu olabileceğine ilişkin 5580 s. Kanun ve İl İdaresi Kanunu, Kanun Numarası 5442, Kabul Tarihi: 10.6.1949, RG 18.6.1949/7236'da bir hüküm bulunmamaktadır.

¹⁵² "... Sanat Üretim Faaliyetleri ve Organizasyonları" adı altında ... isimli kurumunda izinsiz eğitim öğretim faaliyeti gerçekleştirildiği kanaatine ulaşılmış olup.." Danıştay 8 D, 2022/2832, 19.04.2022; "Davacının kurum açma izninde yer alan onaylı programların dışına çıkmak suretiyle "öğrenci etüt eğitim merkezi" gibi faaliyet göstererek kurum açma izninin amacı dışında kullanıldığının hiçbir tereddütte yer vermeyecek şekilde somut, kesin ve açık delillerle ortaya konulmadığı görüldüğünden, dava konusu işlemde hukuka uyarlık görülmemektedir." Danıştay 8 D, 2023/2076, 14.04.2023.

olmayan veya yanıltıcı reklam verme, reklam veya ilanlarda öğrenci resim ya da bilgilerini kullanma, izinsiz ders çizelgesi ve programı uygulama ve mevzuata aykırılık hallerinde brüt asgari ücretin beş katı cezası idari para cezası tesis edilir. Mevzuata aykırı personel istihdamı ile 1739 s. Millî Eğitim Temel Kanunu'ndaki genel ve özel amaçlara uygun davranmama fiillerinde ise brüt asgari ücretin on katı idari para cezası tesis edilir. Kurum açma şartlarından herhangi birini kaybetme, mevzuata uygun olarak kurum kapatmama, kapanan veya kapatılan kurumların mühürlerini ve evraklarını devir ve teslimden kaçınma fiillerinde de brüt asgari ücretin yirmi katı idari para cezası verilir. 5580 s. Kanun m. 7/2'de sayılan fiillerin tekrarı halinde idari para cezanın artırılacağı, üçüncü kez tekrarlanması durumunda ise kurum açma izni ile iş yeri açma ve çalışma ruhsatı iptal edileceği düzenlenmiştir¹⁵³. Bununla birlikte 5580 s. Kanun'da düzenlenmeyen ancak Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği m. 9/4'te ele alınan ve idari para cezası yaptırımının verilmesini gerektiren bir diğer durum ise sınavlarda gerçek dışı not verildiğinin tespiti fiilidir¹⁵⁴.

C. Denetim ve İdari Yaptırım Uygulama Yetkilerinin Gereği Gibi Yerine Getirilmemesi

Eğitim hizmetinin gereği gibi yerine getirilmemesi durumunda hizmetin asli sahibi konumundaki idarenin sorumluluğu esastır. Zira devletin eğitim hakkının gereklerinin yerine getirilmesi için üstlendiği pozitif yükümlülükler kapsamında eğitim hizmetinin düzenlenmesi ve korunması bulunmaktadır. Söz konusu yükümlülüklerin yerine getirilmesinde birincil sorumluluk devlete ait olduğundan hem resmî hem de özel okullarda eğitim hakkını ihlal eden faaliyetlerin idare tarafından denetlenmesi ve yaptırım uygulanması gerekmektedir. Resmî okullarda yürütülen eğitim hizmetinde denetim ve yaptırım uygulama yetkilerinin hiç yerine getirilmemesi, geciktirilerek yerine getirilmesi ya da gereği gibi yerine getirilmemesi hizmet kusuru niteliğindedir¹⁵⁵. Zira denetim ve yaptırım uygu-

¹⁵³ “Kanun koyucunun mevzuata aykırı işlemleri, aykırılığın ağırlık derecesine göre sınıflandırdığı ve yaptırıma bağladığı; aykırılığın sınıflandırılmasında ise; fiilin ağırlığı, eğitim öğretim hizmetinin niteliği, bu fiillerin eğitim öğretim hizmetinin işleyişine olan etkisi ile etki alanı gibi faktörler önem arz etmektedir.” Danıştay 8 D, 2024/3224, 28.5.2024.

¹⁵⁴ Doktrinde kabahatlerin düzenleyici işlemler ile düzenlenebileceği yönünde görüş için bkz. Ali Ulusoy, *İdari Yaptırımlar* (On İki Levha 2013) 86-87.

¹⁵⁵ “...lise öğrencisi olan davacının okul bahçesinde teneffüs esnasında başka bir öğrencinin elindeki ajanda kapağı olarak tanımlanan mukavva parçasını rastgele fırlatması sonucu gözüne isabet etmesi neticesinde bir gözünde görme kaybı oluştuğu...nöbetçi öğretmenin nöbet süresince görev yerinde bulunması halinde fark edilip önlenebilecek bir olay iken, görev ye-

lama yetkilerindeki aksaklık, kamu hizmeti ilkelerine aykırı yürütülen eğitim hizmetinin tespit edilmemesi ya da engellenememesi gerekçesine dayanmaktadır¹⁵⁶. Danıştayın konu ile ilgili kusursuz sorumluluk esasını uyarınca doğan zararların giderilmesi yönünde verdiği bir kararı da bulunmaktadır¹⁵⁷.

Hizmet kusuru ilkesi çerçevesinde doğan zararların giderilebileceği yaklaşımı özel okullar için de geçerlidir¹⁵⁸. Zira Anayasa'nın 125. maddesinin 7. fıkrası uyarınca idare kendi faaliyetlerinden doğan zararları ödemekle yükümlüdür. Özel okulların yürüttüğü eğitim faaliyeti üzerinde Kanun'da ve ilgili mevzuatta düzenlenen kamusal yetkilerin gereği gibi yerine getirilmemesi nedeniyle özel okulda okuyan öğrencilerin gördükleri zararların -nedensellik bağı ortaya konulmak koşulu ile- hukuk devleti ilkesi gereğince idare tarafından giderilmesi gerekir. Söz konusu zararlarda idarenin rücu davası açma hakkı saklıdır¹⁵⁹.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de devletin eğitim hakkının gereklerine ilişkin yükümlülüklerini özel hukuk kişilerine devrederek sorumluluktan kurtulamayacağını kabul ettiği kararları mevcuttur¹⁶⁰.

Özel okullardaki denetim yetkisine ilişkin hukuka aykırılıklar denetim usul ve esaslarına aykırılık hallerinden oluşur¹⁶¹. Konuya ilişkin bir Danıştay kararında özel anaokulunda gözüne cisim batması görme yetisinin kaybına ilişkin zararın

rinde bulunmaması nedeniyle önlenemediği, olay sonrasında da nöbetçi öğretmenin olaya müdahale ettiğine ne de okul idaresinin olaydan haberdar edildiğine ilişkin tutulmuş bir tutanak olmadığı, okul idaresinin de bu durumu 20-25 gün sonra öğrendiğini belirttiği, olayın idarenin denetim ve gözetim görevinden kaynaklanan yükümlülüklerini tam anlamıyla yerine getirmemesi sonucu meydana geldiği, gözetim ve denetim görevini yerine getirmiş olsaydı olayın engellenebileceği anlaşılmaktadır.” Uyuşmazlık Mahkemesi, 2013/32, 11.3.2015.

¹⁵⁶ Hizmet kusuru halleri kamu hizmeti ilkelerindeki aksaklıktan kaynaklanmaktadır. Karahanoğulları (n 34) 189.

¹⁵⁷ “...davacının, gözüne sınıf arkadaşının kalem atması sonucunda yaralandığı açık olup idarenin bu zararın oluşumunda doğrudan etkisi bulunmamakla birlikte, öğrencinin okul idaresinin gözetim ve denetiminde bulunduğu süre zarfında gerekli gözetim ve denetim görevini yapmaması nedeniyle meydana gelen olayda davalı idarenin kusursuz sorumluluk ilkesi uyarınca zararı tazmin sorumluluğu bulunmaktadır.” Danıştay 8 D, 2015/1716, 11.3.2015.

¹⁵⁸ Agah Kürşat Karauz ve Yakup Çokkaş ‘İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerin Birbirlerine Verdikleri Zarardan Kaynaklanan Sorumluluk Esasları’ (2020) 28(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 37, 40.

¹⁵⁹ Karauz ve Çokkaş (n 158) 37, 65-68.

¹⁶⁰ Van der Musselle v. Belgium, App No 8919/80 (ECHR 23 November 1983); Costello-Roberts v. The United Kingdom, App No 13134/87 (ECHR, 23 March 1993).

¹⁶¹ Özel okullar ile ilgili sorunlar arasında denetim eksikliği çok büyük önem arz etmektedir. United Nations (n 117) 19

değerlendirildiği bir kararda “uzman öğretici hakkında, gerekli güvenlik tedbirlerini almadan ve kontrollerini yapmadan öğrenciyi uyku odasına götürerek, gözünün yaralanmasına yol açtığı fiilinin sübuta erdiği belirtilerek, kınama cezasının teklif edildiği; anaokulu müdürlüğü hakkında... en son 2011 yılında denetim yapıldığı ve bu tarihten sonra olay tarihine kadar herhangi bir denetim ve inceleme gerçekleştirilmediği¹⁶²” gerekçeleri ile davacıların kızının görme yetisini kaybetmesi sonucu uğradığı zarar arasında nedensellik bağının bulunduğu, denetim yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemesinin hizmet kusuruna yol açtığına karar verilmiştir. Danıştayın nedensellik bağının yokluğu sebebiyle yalnızca özel okul yönetiminin sorumlu olduğu yönünde verdiği bir kararı da mevcuttur. Söz konusu kararda özel okulda gerçekleştirilen İngilizce dersi etkinliklerinde gözüne aldığı kesici alet darbesi sonucu yaralanma olayına ilişkin açılan davada “öğrenciler açısından tehlikeli olduğuna şüphe bulunmamakla birlikte delici bir aletle oynanan bu oyunun, davalı idarenin yürüttüğü hizmetle herhangi bir illiyeti bulunmadığı ve hizmet kusurundan sözedilemeyeceği için oluşan bu zararın sorumluluğunun doğrudan özel okul yönetimine ait olduğu gerekçesiyle davanın reddi¹⁶³” yönünde karar verilmiştir.

Özel okulların faaliyetleri üzerinde tesis edilen idari yaptırımların hukuk aleminde doğurduğu sonuçların da hukuka uygun olması gerekir¹⁶⁴. Söz konusu yaptırımlar, Anayasa m. 38 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ndeki temel ceza hukuku ilkelerine uygun olarak tesis edilmek zorundadır¹⁶⁵. Aksi halde söz konusu yaptırım uygulama yetkisinin gereği gibi yerine getirilmediği sonucuna varılabilir. Denetim raporu ile ortaya çıkan bir hukuka aykırılığa 5580 s. Kanun’da belirtilen idari yaptırımların uygulanmaması, geç uygulanması ya da hatalı uygulanması durumunda da hizmetten yararlananların gördükleri zararlar hizmet kusuru ilkesi gereğince idareden talep edilebilir.

¹⁶² Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 2021/394, 4.3.2021.

¹⁶³ Danıştay 8 D, 2022/1682, 16.3.2022.

¹⁶⁴ İdari işlemin konu unsuru için bkz. Sancakdar, Önüt, Us Doğan, Kasapoğlu Turhan ve Seyhan (n 15) 354.

¹⁶⁵ Ulusoy, *İdari Yaptırımlar* (n 154) 48. Örneğin lehe kanun ilkesine ilişkin örnek karar için bkz. “5580 sayılı kanunun 7. maddesi hükmü ile bu durumdaki işyerleri hakkında önce idari para cezası uygulanacağına öngörülmüş olması karşısında, lehe olan hükümlerin uygulanması suretiyle davacı şirkete ait eğitim kurumu hakkında ancak tekrarında sürekli kapatma kararı verilmesi gerekeğinden...” Ankara BİM 4İDD, 2018/1984, 13.6.2018.

Sonuç

Eğitim hakkı temel haklar arasında yer alır. Eğitim hakkının sağlanması eğitim hizmetinin gereği gibi yerine getirilmesi ile mümkün olur. Anayasa m. 42 uyarınca, özel okulların uygulamak zorunda olduğu esaslar devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olmak zorundadır. Zira özel okulların eğitim hizmeti ilkeleri doğrultusunda faaliyet göstermesi, eğitimde eşitlik ve etkinliği artırma amacı taşıyan önemli bir yaklaşımdır. Devlet, özel okulda yürütülen eğitim hizmetinin uluslararası insan hakları sözleşmelerinde belirtilen eğitim hakkı gerekliliklerine uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür

Özel okullardaki eğitimin sürekli ve düzenli yürütülme yükümlülüğü çerçevesinde; uluslararası sözleşmeler uyarınca, minimum eğitim hizmeti kapsamı dışında, öğretmenlerin sendikal haklara sahip olması gerektiği ve eğitim-öğretim dönemi içerisinde ancak hizmete özgülenmeyen malların haczedilmesi gerektiği sonuçlarına varılmıştır.

Özel okullar, bilimsel esaslara dayanan ve ferdi ve toplumun ihtiyaçlarına göre eğitim hizmetinin yürütülmesine yönelik Bakanlık tarafından yapılan tek yanlı değişikliklere katılmak zorundadır. Ayrıca Bakanlık izni koşulu ile özel okulda uygulanabilecek öğretim programlarının da Anayasa m. 42/3 gereğince Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre bir planlanması esastır.

Özel okulların uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinde ayrımcılık yasasına uygun faaliyet yürütmesi esastır. Bu çerçevede eğitim hizmetinin yürütülmesi sürecinde öğrencilere tesis edilen idari faaliyetlerin yanında; öğrenim ücreti belirleme, ücretsiz öğrenci okutma, burslu öğrenci okutma ve eğitim ve öğretim desteği kapsamının, fırsat ve imkân eşitliği ilkesine ve özel öğretim kurumları mevzuatındaki esaslara uygun olması ve nesnel koşullara dayanması gerekir.

Özel okullarda eğitim hizmeti ilkelerine uygunluk denetiminin kapsamının incelendiği bu çalışmada, denetime ilişkin usul ve esasların 5580 s. Kanun'da değil, Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nde düzenlendiği tespit edilmiştir. Eğitim hizmetinin gereği gibi yürütülmesinde asli sorumlu idarenin özel okullar üzerindeki denetim yetkisinin sınırlarının idarenin kanuniliği ilkesi gereğince kanunda düzenlenmesinin daha isabetli olacağı değerlendirilmiştir. Ayrıca, Denetim Rehberi'nde özel okulların üç yıldan önceki faaliyetlerinin hiçbir şekilde denetlenmeyeceğine ilişkin hükmün hukuk devleti ilkesine uygun olmadığı kanaatine

varılmıştır. Süre ve kapsama ilişkin söz konusu düzenlemeler, denetim yetkisinin etkin kullanılmaması sebebiyle eğitim hakkının ihlal edilmesine neden olabilir.

Özel okulların faaliyetleri üzerindeki denetim ve yaptırım uygulama yetkilerinin gereği gibi kullanılmaması, eğitim hizmetinin yürütülmesi sürecinde yaşanacak aksaklıklarının tespit edilememesi ve engellenememesi ihtimalini doğurabilir. Eğitim hizmetinin esas yönden ve hizmetin yürütüldüğü ortamın fiziki koşullarına ilişkin anayasal ve yasal düzenlemelere uygunluk yönünden yapılan denetimlerde amaç eğitim hizmetinin etkin yürütülmesinin sağlanmasıdır. Özel okullar tarafından, herkes için erişilebilir, kabul edilebilir ve uyarlanabilir kaliteli eğitimi sağlamak, güçlü bir denetim ve yaptırım uygulama mekanizmasının varlığını gerektirir. Denetim ve yaptırım uygulama yetkilerinin kullanımına ilişkin hukuka aykırılıklar, özel okul tarafından yürütülen eğitim hizmetinden doğan zararlar bakımından zararı doğuran idari faaliyet niteliğinde değerlendirilebilir. Söz konusu kamusal yetkilerin gereği gibi kullanılmaması uluslararası insan hakları hukukuna uyum açısından hukuki sorun doğurabilir.

Bu çalışmada varılan sonuç ve öneriler arasında; eğitim hakkının güvence altına alınması için özel okullarda yürütülecek eğitim hizmetine ilişkin asgari eğitim standartları çerçevesinin belirlenmesi, denetim yetkisine ilişkin kapsamın özel öğretim kurumları mevzuatında açıkça düzenlenmesi, denetim periyodunun sıklaştırılması, denetim kapsamının genişletilmesi, denetim sürecinin sivil toplum örgütleri ve diğer kurum ve kuruluş destekleri ile kapsayıcı bir şekilde yürütülmesi, denetim raporlarının kamuoyu ile paylaşılması, denetim raporları ile tespit edilen aksaklıklar için mevzuat değişikliği ya da politika geliştirme süreçlerinin izlenmesi, denetim sonucunda tespit edilen hukuka aykırılıklara mevzuatta belirtilen yaptırımların uygulanması ve eğitim hakkının korunması ve geliştirilmesi için etkili hesap verebilirlik mekanizmalarının oluşturulması hususları bulunmaktadır.

Kaynakça

- Abidjan Principles, <<https://www.abidjanprinciples.org/en/background/overview>> Erişim Tarihi 04.04.2025.
- Akyılmaz B, Sezginer M ve Kaya C, *Türk İdare Hukuku* (17. Baskı, Seçkin 2023).
- Algan B ve Algan M, 'Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü Bağlamında Eğitim Hizmetlerinin Ruhsat Usulü İle Özel Kişilere Gördürülmesi' (2013) XVII(3) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 147-194.
- Arıcı K, 'Özel Okul Öğretmenlerinin İş Güvencesi İhtiyacı' (2022) XXVI(2) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3-32.
- Artantaş OÇ, *Kamu Hizmeti ve Bedel* (Çakmak 2018).
- Atasayan MG, *Kamu Hizmetlerinin Süreklilik ve Düzenlilik İlkesi* (On İki Levha 2012).
- Atay EE, *İdare Hukuku* (3. Baskı, Seçkin 2022).
- Azrak AÜ, 'Millileştirme ve Kamu Hizmeti' (1971) 34(1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 44-78.
- , *İdare Hukuku Ders Notları* (Teksir 1972).
- Bağrıaçık A, 'Kamu Hizmetinin Uyarılma İlkesi Üzerine Bir Değerlendirme' (2018) 26(3) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 155-183.
- Balsera MR, 'Private actors and the right to education' (2016) 46(6) Compare 976-1000.
- Bilgen P, 'Kamu Hizmeti Hakkında' (1980) 1(1) İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi 113-116.
- , 'Sosyal Haklar, Sosyal Kamu Hizmetleri, Özelleştirme' (1995) 3(5) AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Dergisi 12-16.
- Briône P ve Zaidi K, 'Strikes and minimum service laws in Europe' (2023) House of Commons Library <<https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9751/CBP-9751.pdf>> Erişim Tarihi 20.6.2024.
- Canpolat A, 'Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Sendikala Faaliyet Kapsamında İş Birakması', (2019) 40 Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 113-148.
- Centel T, 'Özel Okul Öğretmenleriyle Sözleşme Yapılması' (2007) 6 Sicil İş Hukuku Dergisi 22-26.
- Çakır HM, *Sağlık Hizmetlerinin Özel Hukuk Kişilerince Yürütülmesi Yöntemleri* (On İki Levha 2015).
- Çal S, 'Kamu Hizmeti Kavramı Üzerine Kimi Düşünceler' iç Ömer Teoman (edr) *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan* (Vedat 2009).
- , *Türkiye'de Kamu Hizmeti ve İmtiyazın Dönüşüm Öyküsü* (TOBB 2008).
- Çıtak HA, 'Kamu Hizmeti ve Lâiklik: Fransız Danıştayının Bir Kararı Üzerine Düşünceler' (2022) 1(1-2) Karar İncelemeleri Dergisi 565-592.

- Derbil S, 'Kamu Hizmeti Nedir?' (1950) 7(3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 28-36.
- Duran L, *İdare Hukuku Ders Notları* (Fakülteler, 1982).
- Eurydice, 'Private education in the European Union' (2000) <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/63e08105-bbf6-4412-8ead-ab3f66a487d1>> Erişim Tarihi 25.6.2024.
- Eurydice, 'National Education System' (2023) <<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems>> Erişim Tarihi 25.6.2024.
- Giritli İ Bilgen P ve Akgüner T, *İdare Hukuku II* (3. Baskı, Der 2008).
- Gölcüklü F, 'İdari Ceza Hukuku ve Anlamı; İdarenin Cezai Müeyyide Tatbiki' (1963) XVIII/2 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 115-182.
- Gözler K, *İdare Hukuku* Cilt: II (Üçüncü Baskı, Ekin 2019).
- Gözübüyük Ş ve Tan T, *İdare Hukuku* Cilt: I (14. Baskı, Turhan 2021).
- Gülân A, 'Kamu Hizmeti Kavramı' (1988) (1-3) İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi (Prof. Dr. Lütfi Duran'a Armağan) 14-159.
- , *Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim*, (Alfa 1999).
- Günday M, *İdare Hukuku* (10. Baskı, İmaj 2011).
- İnanç M, *Özel Hukuk Tüzelkişilerinin İdari İşlemleri* (On İki Levha 2018).
- İşbir B, 'Kamu Hizmeti İlkeleri Işığında Özel Radyo-Televizyon Yayıncılığının Değerlendirilmesi' (2007) 11(1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 815-835.
- İzci B, *Meccanilik İlkesi ve Türkiye'de Kamu Hizmetinden Yararlanandan Karşılık Alınmasının Meşruiyeti* (On İki Levha, 2021).
- Kalabalık H, *İdare Hukuku Dersleri* Cilt II (6. Baskı, Seçkin 2024).
- Karabulut M, *İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi* (Turhan 2008).
- Karahanoğulları O, *Kamu Hizmeti* (3. Bası, Turhan 2015).
- Karauz AK ve Çokkaş Y 'İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerin Birbirlerine Verdikleri Zarardan Kaynaklanan Sorumluluk Esasları' (2020) 28(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 37-74.
- Keskin Z, *Kamu Hizmetlerinde Eşitlik İlkesi* (On İki Levha 2015).
- Korkmaz R, 'İcra ve İflas Kanunu m. 362/A Hükmü ve Süreli Haczedilmezlik', (2020) 151 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 175-198.
- Köroğlu A ve Kaplan MB, 'Özel Okullar ile Özel Öğrenci Yurt ve Benzeri Kurumların Taşınır ve Taşınmaz Mallarının Haczi: İİK m. 362/a Hükmünün Değerlendirilmesi' (2020) 28(3) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1061-1082.
- Millî Eğitim Bakanlığı, 'Denetim Rehberleri ve Denetim Esasları' (2023) <https://tkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_01/01225115_genelesaslar.pdf> Erişim Tarihi 20.5.2024.

- Millî Eğitim Bakanlığı, 'Ortaöğretim Kurumları Rehberlik ve Denetim Rehberi', <https://tkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_06/25105123_ortaogretimkurumlarirehberlikvedenetimrehberi.pdf> Erişim Tarihi 20.5.2024.
- Mowbray J, 'Is There a Human Right to Public Education? An Analysis of States' Obligations in Light of the Increasing Involvement of Private Actors in Education' (2020) 33 Harvard Human Rights Journal 121-172.
- Moumné R. ve Charlotte S. 'Overview of the role of private providers in education in light of the existing international legal framework. Investments in private education: undermining or contributing to the full development of the human right to education?' (2015) 1 UNESCO Working Papers on Education Policy <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243823>> Erişim Tarihi 28.6.2024.
- OECD, 'PISA 2018 Results (Volume V): Effective Policies, Successful School' (2020) <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/14bbef20-en.pdf?expires=1721040205&id=id&accname=guest&checksum=09FD72E0A2933B84619A22F2159A77A4>> Erişim Tarihi 25.6.2024.
- OECD, 'How do public and private schools differ in OECD countries?' (2024) Education Indicators in Focus <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/90348307-en.pdf?expires=1719670165&id=id&accname=guest&checksum=434B05BB994B5886E2A1B8931647305B>> Erişim Tarihi 27.6.2024.
- Öğurlu Y, *İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Koruma* (2. Baskı, Seçkin 2001).
- Onar SS, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt I (Hak Kitabevi 1966).
- Örücü E, 'Sosyal Kamu Hizmeti' (1970) 36(1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 212-232.
- Özay İH, *İdari Yaptırımlar* (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1985).
- , *Günişğinde Yönetim* (Filiz Kitabevi 2004).
- Özkan G, 'İdari Yaptırımlar, Lehe Kanun Uygulaması ve Yargıya Güven' International Conference on Eurasian Economies (Beykent Üniversitesi Yayınları, 2020).
- , 'Danıştay Kararları Işığında Kamu Hizmetine Egemen Olan İlkeler' (2024) İdare Hukukunda Kamu Hizmetinin Evrimi ve Sorunları Sempozyumu <<https://hukuk.baskent.edu.tr/kw/upload/246/dosyalar/HUKUK%20FAK%C3%9CLTES%C4%B0%20E%20K%C4%B0TAP%20SON.pdf1>> Erişim Tarihi 04.04.2024.
- Özkaya Özlüer I, 'Kamu Hizmetinin Temel İlkeleri Bağlamında Elektrik Hizmeti' (2022) 80(2) Ankara Barosu Dergisi 279-316.
- Öztoprak S, 'Covid-19 Pandemisinde Uzaktan Eğitim: Kamu Hizmeti İlkeleri Çerçevesinde Bazı Değerlendirmeler' (2022) 80(2) Ankara Barosu Dergisi 189-249.
- Öztürk B, 'Elektronik Haberleşme Hizmetlerinde Yetkilendirmenin Hukuki Niteliği' (2009) (1) Ankara Barosu Dergisi 26-42.

- Pérez-Muñoz C, 'Essential services, public education workers, and the right to strike' 76(2) Political Research Quarterly <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/10659129221103483>> Erişim Tarihi 19.6.2024 565-577.
- Right to Education Project, 'Privatisation of Education: Global Trends of Human Rights Impacts' (2014) <https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/RTE_Privatisation%20of%20Education_Global%20Trends%20of%20Human%20Rights%20Impacts_2014.pdf> Erişim Tarihi 28.6.2024.
- Sancakdar O, Önüt LB, Us Doğan E, Kasapoğlu Turhan M ve Seyhan S, *İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı*, (11. Baskı, Seçkin, 2022).
- Sayıştay, Millî Eğitim Bakanlığı Denetim Raporu (2016) <https://www.sayistay.gov.tr/reports/download/r14QO1yob3-milli-egitim-bakanligi> Erişim Tarihi 20.09.2024.
- Sayıştay, Millî Eğitim Bakanlığı Denetim Raporu (2017) <https://www.sayistay.gov.tr/reports/download/r14QO1yob3-milli-egitim-bakanligi> Erişim Tarihi: 20.09.2024.
- Sümer HH, 'Özel Öğretim Kurumu Öğretmenlerinin İş Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği' (2016) 15(1) İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı (Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan) 407-443.
- Süzek S, *İş Hukuku*, (21. Baskı, Beta 2021).
- Taşkın P, '5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve Getirdiği Yenilikler' (2010/4) Ankara Barosu Dergisi 159-178.
- Tomaševski K, 'Human rights obligations: making education available, accessible, acceptable and adaptable' (2001) Right to Education Primers <<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/84/ekutuphane4.1.3.2.pdf?sequence=1>> Erişim Tarihi 29.6.2024.
- Ulusoy A, *Kamu Hizmeti İncelemeleri* (Ülke 2004).
- , *İdari Yaptırımlar* (On İki Levha 2013).
- United Nations, 'Privatisation of the Right to Education' (2015) A/HRC/29/30 Report of the Special Rapporteur on the Right to Education, Kishore Singh <<https://digitallibrary.un.org/record/797838?v=pdf>> Erişim Tarihi 30.7.2024.
- United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights, "General Comment No. 24 on State obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in the context of business activities", (2017) https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fGC%2f24&Lang=en> Erişim Tarihi 04.04.2025
- United Nations, 'Right to education: the implementation of the right to education and Sustainable Development Goal 4 in the context of the growth of private actors in education' (2019) A/HRC/41/37 Report of the UN Special Rapporteur for the Right to Education <<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g19/104/10/pdf/g1910410.pdf>> Erişim Tarihi 20.6.2024.

- Yağcı P, 'Mülkiyet Hakkı Kapsamında Kamu Mallarının Haczedilmezliği Üzerine Bir Değerlendirme' (2020) 11(2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 600-616.
- Yaşar N, 'Kamu Hizmeti, Virtüel Kamu Hizmeti ve 1999 Anayasa Değişikliği' (2000) 14(1) İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi 442-452.
- Ramazan Ç, *İdari Yaptırımlar Hukuku Kabahatler Kanunu Yorumu*, (Asil Yayın Dağıtım 2006).
- Yıldırım M, *İdari Faaliyetlerin Görülüşüne Katılan Özel Hukuk Kişilerinin İdari İşlem Yapabilirliği Sorunu* (On İki Levha Yayıncılık 2019).
- Yıldırım T ve Göçgün M, 'İdarenin Düzenleyici İşlemlerinde Eşitlik İlkesi' (2016) 3(2) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 39-60.
- Yılmaz D, 'Türk Hukukunda Kamu Hizmeti Kavramı ve Kriterleri' (2008) 12(1) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1215-1234.
- Yevheniia Zhukova, Kostyantyn Bryl, Larysa Svystun, Yevheniia Kobrusieva, Yevhen Leheza, Yevheniia Zhukova, Kostyantyn Bryl, Larysa Svystun, Yevheniia Kobrusieva ve Yevhen Leheza, 'Legal regulation of public administration of education and science' (2023) 41(76) Cuestiones Políticas <<https://www.semanticscholar.org/paper/Legal-regulation-of-public-administration-of-and-Zhukova-Bryl/5203dca9eb9334d17b76116544f82f0392645e2f>> Erişim Tarihi 3.7.2024 336-346.